

УДК 738.011.26.03(477.86-11=161.2)"195/202":930.2.001.891
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.04.1085>

ТРАДИЦІЇ В ХУДОЖНІЙ КЕРАМІЦІ ПРОВІДНИХ ОСЕРЕДКІВ УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА. КОСІВ. ОПІШНЕ (кінець ХХ — 2020-ті рр.): ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Агнія КОЛУПАЄВА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0892-1069>

кандидатка мистецтвознавства, старша наукова

співробітниця, Інститут народознавства

НАН України, відділ народного мистецтва,

проспект Свободи, 15, 78000, м. Львів, Україна,

e-mail: agnia.kolupayeva@gmail.com

Проаналізовано історіографію традиційного гончарства доби незалежності України, на матеріалах провідних осередків — Косова й Опішного (кінець ХХ ст. — 2020-ті рр.). Окреслено джерельну базу дослідження. *Актуальність* теми визначають пріоритетні напрямки мистецтвознавства, до яких належить вивчення реального стану, перспектив розвитку різних видів українського декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема гончарства, та поглиблення теорії народного мистецтва. Сучасне гончарство досі залишається мало вивченим у науці. У цьому зв'язку невідкладною постає потреба систематизації, аналізу напрацювань вчених про сучасний період розвитку гончарства задля його подальшого ґрунтовного вивчення в аспекті трансформації етномистецьких традицій у контексті соціокультурної динаміки ХХІ ст.

Мета статті — з'ясувати ступінь дослідження теми, уточнити мистецтвознавчу проблематику сучасного традиційного гончарства на матеріалах Косова й Опішного.

Об'єктом дослідження є напрацювання вчених про українське гончарство з кінця ХХ ст. та питання етномистецької традиції. *Предмет* дослідження — особливості висвітлення, методів наукового осмислення сучасного періоду розвитку гончарства, кераміки Косова та Опішного як провідних осередків та своєрідних моделей його розвитку.

Методологія дослідження спирається на принципи історизму, системності, застосування історіографічного, джерелознавчого методів, науково-критичного аналізу матеріалів.

Ключові слова: історіографія, джерельна база, українська кераміка, гончарство, Косів, Опішне, традиція, інновація.

Ahniia KOLUPAIEVA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0892-1069>

Candidate of Art Studies (Ph.D.), Senior Researcher,
Ethnology Institute of the National Academy of Sciences
of Ukraine, Folk Art Department,
15, Svoboda Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: agnia.kolupayeva@gmail.com

TRADITIONS IN ART CERAMICS OF THE LEADING CENTERS OF UKRAINIAN POTTERY. KOSIV. OPISHNE (late 20th — 2020s): HISTORIOGRAPHY AND SOURCE BASE OF RESEARCH

The article analyzes the historiography of traditional pottery during the period of Ukraine's independence based on materials from leading centers — Kosiv and Opishne (late 20th century — 2020s). The source base of the study is outlined. *The relevance* of this topic is determined by the priority areas of art studies, which include the study of the current state and development prospects of various genres of Ukrainian decorative and applied arts — specifically pottery — and the advancement of folk art theory. In this regard, there is an urgent need to systematize and analyze scholarly research on the contemporary period of Ukrainian pottery to facilitate further in-depth study regarding the transformation of ethno-artistic traditions within the sociocultural dynamics of the 21st century.

The purpose of this article is to determine the current state of research on the topic and to clarify the art-studies issues surrounding traditional pottery during Ukraine's era of independence, focusing on its leading centers — Kosiv and Opishne.

Such an approach will contribute to the identification and introduction into scientific circulation of little-studied aspects, covering a significant corpus of new or less well-known art-studies literature and factual material collected by the author during field observations and the study of modern ceramics from Kosiv and Opishne, stored in museum and private collections. *The object of research* is the works of scientists on the development of Ukrainian pottery since the end of the 20th century and the issue of ethno-artistic tradition. *The subject* is the peculiarities of methodology of scientific understanding of modern Ukrainian pottery, the ceramics of Kosiv and Opishne as leading centers and peculiar models of its development. *The research methodology* is based on the principles of historicism, systematics, the use of historiographical, source-based methods, and scientific and critical analysis and synthesis of materials.

Results. The literature on contemporary Ukrainian pottery accumulated over the 35 years of Independence is diverse and addresses various aspects of modern traditional ceramics, particularly those of Kosiv and Opishne. The majority of publications examine the subject from a historical perspective. Only a few studies attempt a theoretical analysis of contemporary artistic processes in Ukrainian pottery.

Keywords: historiography, source base, Ukrainian ceramics, pottery, Kosiv, Opishne, tradition, innovation.

Вступ. *Актуальність* теми визначають пріоритетні напрямки мистецтвознавства, до яких належить вивчення реального стану, перспектив розвитку різних видів українського декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема гончарства та поглиблення теорії народного мистецтва. Особливо актуальним є питання дослідження етномистецьких засад, традицій народного мистецтва як важливого чинника збереження культурної ідентичності, консолідації, розвитку українського суспільства в умовах російської військової агресії та повномасштабної війни проти України.

На тлі світових тенденцій глобалізації культури, кардинальних суспільних подій в Україні на зламі ХХ—ХХІ ст. у гончарстві триває трансформація традиційних засад, яка простежується на різних рівнях (функції, технології, типології форм, декору, семантики тощо). Адже народна кераміка, гончарство — динамічне явище, суголосьне потребам і запитам суспільства. Різні аспекти цього процесу висвітлюють публікації українських вчених за 35 років Незалежності.

Сучасна проблематика гончарства виразно простежується на прикладі Косова (Івано-Франківська обл.) та Опішного¹ (Полтавська обл.) — найбільших та чи не єдиних давніх осередках традиційної кераміки, які продовжують функціонувати, формуючи локальну виразність, національну своєрідність цього виду декоративного мистецтва. Провідні осередки, які також є сьогодні популярними культурно-туристичними центрами, розглядаються своєрідними моделями розвитку традиційного гончарства у ХХІ ст.

Гончарні традиції Косова й Опішного вже на поч. ХХ ст. були осмислені елементом національної ідентичності (у контексті пошуків національного стилю в українському мистецтві й архітектурі). Діяльність осередків як провідних центрів народних художніх промислів (з підприємствами, закла-

дами фахової освіти, орієнтованої на вивчення, збереження місцевих традицій) визначала особливості українського гончарства другої пол. ХХ ст. На розвитку Косова, Опішного відбилися і негативні тенденції зламу ХХ—ХХІ ст. (розвал системи художніх промислів, економічна криза, відсутність державної політики щодо народного мистецтва, нівелювання національних традицій). Вони активізували пошук нових форм підтримки, збереження, адаптації гончарства у новій суспільно-політичній дійсності незалежної України. У 2012 р. традиції опішнянської та косівської кераміки було взято під охорону держави та внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Косівська мальована кераміка з 2019 р. є в Репрезентативному списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства. Завдяки місцю у повсякденному бутті народу, яскравій художній самобутності, в основі якої локальні етномистецькі традиції, косівська й опішнянська кераміка виконують функцію візуальних маркерів, етнічних символів української культури.

У цьому зв'язку невідкладною постає потреба систематизації, аналізу напрацювань вчених про сьогодення українського гончарства (на матеріалах Косова, Опішного) задля його подальшого ґрунтовного вивчення в аспекті трансформації етномистецьких традицій у контексті соціокультурної динаміки ХХІ ст.

Мета статті — з'ясувати ступінь дослідження теми, уточнити мистецтвознавчу проблематику традиційного гончарства доби незалежності України, на матеріалах його провідних осередків — Косова й Опішного. Звідси, ставиться завдання розглянути дотичну до теми літературу, проаналізувати історіографію сучасного гончарства, окреслити джерельну базу дослідження. Це дозволить виявляти мало вивчені аспекти теми, залучати до наукового обігу певний масив нової чи маловідомої мистецтвознавчої літератури, фактологічного матеріалу, зібраного авторкою під час польових спостережень та дослідження сучасної кераміки Косова, Опішного з музейних і приватних колекцій.

Об'єктом дослідження є напрацювання українських вчених про гончарство кінця ХХ ст. — 2020-х рр. та проблему етномистецької традиції. *Предмет дослідження* — особливості висвітлен-

¹ Підтримуємо застосування етнічної назви провідного осередку українського гончарства на Полтавщині «Опішне», обґрунтоване О. Пошивайлом у контексті деколонізації української мови, зокрема термінології гончарства [1; 2]. Водночас досі існуюча за офіційною нормою назва «Опішня» (з російської «Опошня», за О. Пошивайлом) поки що змушує послуговуватись її похідними, які фігурують в літературі, офіційних назвах, наприклад «Опішнянська кераміка».

Іл. 1. Роман Мицкан. Свистулька «Зозулька». Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, проколювання. Косів Івано-Франківської обл. 1990. НМНМГП. URL: <https://hutsul.museum/collection/item/707/>

ня, методології наукового осмислення сучасного традиційного гончарства, кераміки Косова та Опішного як провідних осередків та своєрідних моделей розвитку.

Методологія дослідження спирається на принципи історизму, системності, застосування історіографічного, джерелознавчого методів, науково-критичного аналізу матеріалів.

Основна частина. У публікаціях мистецтвознавців, етнологів, краєзнавців, музейників з початку 1990-х триває нагромадження фактологічного, аналітичного матеріалу про поточний стан гончарства провідних осередків, особливості цього виду народного декоративного мистецтва на новому етапі історичного поступу, з відновленням незалежності України. Переважно це статті у фахових періодичних виданнях на основі виставок декоративно-ужиткового мистецтва, кераміки, повідомлення про науково-практичні заходи тощо. Публікації фіксують ознаки часу, дозволяють авторам торкатись злободенних питань розвитку народного мистецтва, гончарства різних осередків, містять інформацію про загальні тенденції, окремих майстрів, їхні творчі зацікавлення, характеристики експонованих творів тощо [3; 4] (іл. 1, 2, 3).

Водночас триває поглиблення теоретичних підходів до вивчення декоративно-ужиткового мистецтва, кераміки, яке характеризує розвиток українського мистецтвознавства у процесі розбудови незалежної держави. Серед завдань науки — подолання підходів ра-

Іл. 2. Юрій Ілюк. Свічник. Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, димлення, лощення. Косів Івано-Франківської обл. 1995. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1051001353758797&set=pcb.1051001980425401>

Іл. 3. Валентина Джуранюк. Свічник триріжковий. Глина, ангоби, полива, гончарний круг, ліплення, риткування, розпис. Косів Івано-Франківської обл. НМЗУГО. 2006 (фото А. Колупаєвої 2009 р.)

дянської доби, відродження національної культури, традицій, переосмислення історії українського мистецтва, сучасних тенденцій з національних позицій, по-

вернення у мистецтвознавчий дискурс штучно вилучених мистецьких явищ, імен, досягнень національної та світової теоретичної думки тощо. Актуальності набули питання оновлення, розбудови методологічної бази, уніфікації поняттєво-термінологічного апарату мистецтвознавства у контексті інтеграції України у загальноєвропейський, світовий культурний процес. У розробці теоретичних підходів сучасного етномистецтвознавства провідне місце належить науковцям Києва і Львова, провідним дослідницьким установам, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України та Інституту народознавства НАН України [5; 6].

Важливим ґрунтом для нашого дослідження є напрацювання українських вчених другої пол. XX — поч. XXI ст. щодо теорії народного, декоративного мистецтва (О. Найден [7; 8], М. Станкевич, М. Селівачов [9; 10; 11; 12; 13], Т. Кара-Васильєва) [14; 15; 16; 17; 18]; художньої кераміки (О. Данченко, Ю. Лащук, О. Клименко, О. Голубець, З. Чегусова) [19; 20; 21], мистецької спадщини гончарних шкіл, філософсько-естетичних засад художньої освіти, декоративно-ужиткового мистецтва (Р. Шмагало) [22; 23; 24; 25], питання фольклору, фольклоризму в сучасному мистецтві (Г. Складенко) [26; 27], традицій в художніх промислах (І. Сакович, А. Варивончик) [28; 29; 30], етнографії українського гончарства (О. Пошивайло) [31], феноменології гончарства (І. Пошивайло) [32].

Теоретичною основою дослідження є напрацювання М. Станкевича з проблем теорії вивчення пластичних мистецтв, етномистецької традиції та етнестетики [33; 34; 35]. У працях вченого, на основі узагальнення розробок українських та зарубіжних вчених, було сформульовано нові продуктивні ідеї та концепції. Аналітичний напрям сучасного етномистецтвознавства, зокрема, окреслюють розробки М. Станкевича з морфології та типології, функціональних засад декоративного мистецтва (1993). Морфологію і типологію мистецтва (вчення про види, жанри (типологічні групи), зведені в систему) М. Станкевич розглядає як одну зі складових нової теорії мистецтвознавства, разом з методологією мистецтвознавства, семіотикою, аксіологією, прогностикою [34, с. 149—154].

Висвітлюючи типологію художньої традиції в історичному контексті, М. Станкевич розглядає кате-

горію етномистецької традиції як стрижневу в теорії народного мистецтва та етнестетики, яка суттєво впливає на характер, національну своєрідність мистецтва. Дослідник окреслив теоретичну модель, яка виражає часовий та функціональний виміри етномистецької традиції як системи — її стадії та механізми щодо генерування, акумуляції (стереотипізації), актуалізації, трансляції мистецької спадщини. Структура та функціональні закономірності, які впливають з моделі етнотрадиції, застосовуються для побудови методологічного підходу до вивчення різних видів народного мистецтва [34, с. 149; 35, с. 102—118].

Концепцію етнічної мистецької традиції як еволюційної системи на матеріалах бісерного оздоблення народної носії українців розвинула О. Федорчук [36; 37].

Перелік праць кінця XIX — поч. XXI ст., в яких розглядається традиція як філософська категорія, складова фольклору, обрядів, загалом культури, можна почерпнути у публікаціях О. Федорчук (2017) [36], О. Никорак, Л. Герус, Т. Куцир (2025) [38, с. 260—262].

Ширше бачення питання традицій дають мистецтвознавчі, соціокультурні розвідки українських мислителів XX ст. з України та з-за кордону — О. Ольжича (1941) [39], С. Гординського, М. Кушніра (1978) [40], І. Калинець (1988) [41], деяких інших, опубліковані у фундаментальній антології «Ідеї, змісти, інтерпретації образотворчого мистецтва: українська теоретична думка XX століття» (упорядник Р.М. Яців).

Проблем традицій та новаторства, здатності народного мистецтва розв'язувати проблеми сучасності, використання традиційної спадщини у художньому виробництві, інших питань торкається Б. Бутник-Сіверський у монографії «Українське радянське народне мистецтво» (1966). Аналізуючи теоретичні підходи до народного мистецтва в українській науці з поч. XX ст., дослідник відзначив вклад учених-новаторів щодо теорії народного мистецтва — Б. Крижанівського, Є. Спаської, М. Фріде, серед яких видатні дослідники українського гончарства [42, с. 6—13].

Проблеми термінологічного інструментарію етномистецтвознавства постійно є у полі зору М. Селівачова. У статті 1996 р. дослідник зауважив, що етномистецтвознавча література досі зосереджена на двох

основних формах мистецької творчості — народному та професійному мистецтві. Менше уваги приділяється перехідним формам («аматорство», «самодіяльність», «наїв», «фольклоризм» тощо), характерним для урбанізованої культури. Вчений підкреслив, що традиційне народне мистецтво, в кращих зразках, несе на собі відбиток часу, тобто є сучасним [12].

Актуальні дискусійні питання термінології, історії, перспектив розвитку народного мистецтва висвітлюють публікації матеріалів Гончарівських читань з питань народної культури, започаткованих 1994 р. Музеєм Івана Гончара у Києві (засн. 1993) [9].

Узагальнюючи гончарство в контексті історії української народної орнаментики (2005), М. Селівачов відзначив, що особливістю Опішного є визначальна роль професійних художників щодо кардинального оновлення форм, декору, починаючи з земського періоду (злам ХІХ—ХХ ст.) і в усі наступні десятиліття [13, с. 82].

Вивчення реального стану українського гончарства як складової сучасної етнокультури, пошук нових форм підтримки, популяризації народної кераміки синхронізується з процесами національного Відродження (роками перебудови). Про це свідчать, зокрема, матеріали Першого республіканського науково-практичного семінару «Гончарство України: проблеми і перспективи» (Київ, 27—29 вересня 1985 р.), організованого Музеєм народної архітектури та побуту УРСР (тепер Національний музей народної архітектури і побуту України). Тоді ж в Музеї було започатковано свято народної творчості «День гончаря». Серед актуальних проблем, означених учасниками семінару — справжній стан традиційного гончарства наприкінці ХХ ст., різке скорочення осередків, майстрів, загроза втрати естетичних, духовних критеріїв народного мистецтва, причини згасання ремесла, питання відродження промислу, підготовки кадрів, реорганізації системи народних художніх промислів та інше [43].

Семінар підтримав ідею інституалізації студювання кераміки, створення наукової бази, всеукраїнського центру збереження, дослідження, популяризації гончарства, яким став Музей українського гончарства в Опішному (1986), нині Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному (з 2001). Оновлення підходів до вивчення кераміки, наприклад, засвідчує Програма-запитальник для

дослідження традиційного гончарства та збирання етнографічних матеріалів (1988), підготовлена тоді завідувачем Музею гончарства О. Пошивайлом, з урахуванням майже сторічного досвіду укладання програм з вивчення гончарного промислу, зокрема земського. У поясненні до Програми автор слушно зауважив, що більшість сучасних досліджень укра-

Іл. 4. Василь Швець. Декоративні плитки. Глина, ангоби, полива, тиснення у формі, ритування, розпис. Фрагмент експозиції виставки кераміки з нагоди 50-річчя В. Швеця у Косівському музеї народного мистецтва і побуту Гуцульщини. 1992 (фото А. Колупаєвої)

Іл. 5. Роман Якібчук (форма), Людмила Якібчук (розпис). Гончарні вироби у помешканні майстрів. Косів Івано-Франківської обл. 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1229633579228906&set=pcb.1229634772562120>

Іл. 6. Євгенія Зарицька (розпис). Кахля. Фрагмент каміну в інтер'єрі ресторану «Сім поросят» у Львові. Глина, ангоби, полива, тиснення у формі, ритунання, розпис. Косів Івано-Франківської обл. 2001 (фото А. Колупаєвої 2024 р.)

їнського гончарства ґрунтуються на старих етнографічних джерелах, матеріалах ХІХ — поч. ХХ ст., тому одним з завдань Музею визначено формування банку знань про гончарство, збагачення, оновлення джерельної, фактологічної бази на основі польових досліджень, за спеціально розробленою програмою [44].

Інформативними є мистецтвознавчі статті О. Клименко, Н. Крутенко про започатковані Музеєм гончарства заходи з метою збереження, відродження Опішного, інших гончарних осередків України. Це статті, присвячені першому всеукраїнському (республіканському) симпозиуму гончарства «Традиції і сучасність» (1989), що відбувся на базі Музею гончарства та заводу «Художній керамік» в Опішному, а також проведених в рамках симпозиуму заходах (іл. 4, 5, 6). А це — творчий практикум гончарів і мистецтвознавців, науково-практична конференція «Гончарство України: минуле й сьогодення», виставка-конкурс, аукціон гончарних виробів та багато інших. Стаття Н. Крутенко ширше торкається програми, ключових доповідей конференції «Гончарство України: минуле й сьогодення», окрема секція якої стосувалася сучасного стану, проблем та перспектив розвитку гончарства [45].

О. Клименко проаналізувала експозицію виставки кераміки (переважно місцевих майстрів), яка показала стан розвитку гончарства, дозволила виділити ряд проблем сучасного Опішного (погіршення технології, звуження традиційного асортименту, проник-

нення елементів самодіяльного мистецтва у творчість окремих майстрів тощо). У статті подано імена майстрів — учасників творчого практикуму з різних областей України, представників відомих гончарних осередків (Віта Поштова, Коболчин, Олешня, Опішне, Пологи), а також гостей-керамістів з Норвегії. Характеризуючи експоновані на виставці вироби відомих сучасних майстрів-учасників практикуму (І. Білик, А. Білик-Пошивайло О. Вільчинський, В. Омеляненко, М. Китриш, М. Пономаренко, Г. Пошивайло та ін.), дослідниця зафіксувала факт відродження втраченої традиції опішнянської глиняної іграшки, яку місцеві майстри старшого покоління виконували на замовлення Музею гончарства [46].

Про роль гончарства в системі етнічних символів України, традиції в сучасному гончарстві та професійній художній кераміці, інші проблеми йдеться у збережених тезах виступів учасників семінару в Києві (1985) та конференції в Опішному (1989) — Ю. Лащука, О. Клименко, Т. Косміної, О. Голубця, О. Пошивайла. Ці матеріали були опубліковані дещо пізніше, у науковому щорічнику «Українське гончарство» (Матеріали до літопису українського гончарства. Серія «Етномистецтвознавчі розвідки»), який започаткував Музей гончарства в Опішному (1993) [47].

Ю. Лащук акцентував увагу на збереженні, розвитку локальних традицій гончарства, наголошуючи, що його сучасний стан залишається поза увагою дослідників, державних установ напередодні відновлення Незалежності [48]. Праці Ю. Лащука, присвячені кераміці Гуцульщини та Покуття посідають важливе місце в історіографії сучасного гончарства. Монографія Ю. Лащука «Косівська кераміка» (1966) — перше мистецтвознавче дослідження окремого осередку гончарства [49; 50; 51; 52].

Діалогу традицій та інновацій, народного та професійного мистецтва в сучасному мистецтві кераміки торкався В. Гудак (2001, 2018) [53; 54].

Мистецтвознавчі праці В. Ханка, О. Ханка є важливими у дослідженні питань історії, теорії, практики гончарства, зокрема Полтавщини, Опішного. 1997 р. В. Ханко констатував невтішну картину опішнянського гончарства, коли тут працювало лише декілька майстрів передпенсійного віку, водночас функціонує музей, школа-мистецтв, наявні кадри та база для відродження традицій [55; 56; 57].

Суттєвим внеском у проблематику традицій в дослідженні художньої кераміки є праці О. Голубця. Висвітлюючи мистецьке явище львівської кераміки (1991), дослідник акцентував чітке розмежування традиційного та новаторського підходів, яке задекларувала львівська школа професійної кераміки наприкінці 1960-х рр. [58]. Водночас, вчений зазначив, що творчість професійних художників має можливість сприяти справі вивчення, відродження, популяризації традицій гончарства (на прикладі творчості львівських керамістів Т. Левківа, У. Ярошевич, Я. Мотики, інших). У сучасній художній кераміці О. Голубець виділив три основні пласти — традиційну народну кераміку, творчість художників-керамістів та самодіяльних майстрів (переважно урбанізованих верств населення) [59].

У монографії О. Голубця «Між свободою і тоталітаризмом / Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття» (2001) на основі дослідження конкретного мистецького осередку окреслюється ряд проблем, важливих для вивчення сучасного декоративного мистецтва, кераміки провідних осередків гончарства. Серед них — актуалізація теми національних традицій в мистецтві з хвилями національного відродження; мистецтво і нова реальність ринкових відносин; проблема термінології тощо [60]. Об'єктивний погляд на професійне мистецтво ХХ ст. містить монографія «Мистецтво ХХ століття: український шлях» [61].

В історіографії сучасного гончарства важливе місце посідають мистецтвознавчі праці Р. Шмагала, в яких аналізується спадщина організованих гончарних промислів України на зламі ХІХ—ХХ ст., особливості мистецької освіти часу становлення її сучасного типу в Україні (середини ХІХ — середини ХХ ст.), філософсько-естетичні основи декоративно-ужиткового мистецтва, питання теорії мистецтва [24; 25; 26].

У кандидатській дисертації, присвяченій організаційно-мистецьким процесам у гончарних промислах України кінця ХІХ — поч. ХХ ст. (1992), Р. Шмагало вперше висловив спостереження, що проблеми сучасних народних промислів, гончарства (відродження осередків, традиції та вимоги ринку, адаптація промислу в нових історичних умовах тощо) близькі до тих, які вирішувались на зламі ХІХ—ХХ ст. Переосмислення прогресивних методик минулого щодо засвоєння

традицій вчений розглядає як важливий етап становлення сучасної моделі функціонування народного мистецтва [22, с. 5]. Аналізуючи художні особливості продукції гончарних промислів кінця ХІХ — поч. ХХ ст. в аспекті народних традицій і запитів ринку, Р. Шмагало акцентував роль керамічних навчальних закладів як експериментальної бази щодо збереження усталених та пошуку нових стилетворчих засад кераміки, суголосних віянням часу [23, с. 153].

Вагомими внеском у мистецтвознавче дослідження сучасної проблематики українського гончарства

Іл. 7. Іванна Козак-Ділета. Вареничниця з мисками. Глина, ангоби, полива, гончарний круг, ліплення, розпис. Косів Івано-Франківської обл. 2016. URL: <https://dileta.kosiv.biz/tableware/>

Іл. 8. Володимир Кушнір (форма), Олександра Кушнір (розпис). Миска «Сонячний птах». Глина, ангоби, полива, гончарний круг, розпис. Косів Івано-Франківської обл. 2012. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=842725229200763&set=pb.100043007503936.-2207520000&type=3>

Іл. 9. Ірина Мирко. Миска. Глина, ангоби, полива, гончарний круг, розпис. Опішне Полтавської обл. 2019. URL: <https://poltava365.com/malyuvalniczya-z-opishnogotrimala-zvannya-zasluzhenogo-maj.html>

Іл. 10. Михайло Острянин (форма), Любов Кальна (розпис). Набір посуду «Мій світ» (фрагмент) (Третя премія Першої Національної виставки-конкурсу художньої кераміки «КерамПІК в Опішному!»). Глина, ангоби, полива, гончарний круг, розпис. Опішне Полтавської обл. 2009. URL: [138, с. 147]

є праці О. Клименко. Публікації вченої торкаються широко кола актуальних питань з історії, теорії, практики народного мистецтва, зокрема гончарства другої пол. XX — поч. XXI ст. (іл. 7, 8, 9, 10). Серед них — зникнення за роки Незалежності значного числа осередків (втрата локальних традицій), співвідношення традицій та інновацій, проблема колективного та індивідуального у творчості сучасних гончарів, функції художника зі спеціальною освітою в осередку гончарства, питання

понятійно-термінологічного апарату тощо [63; 64; 65; 66; 67].

Цінними є аналітичні студії О. Клименко, в яких акцентується проблеми традицій та інновацій, аматорства, кітч у гончарстві XX — початку XXI ст. (2008, 2011). На основі аналізу значного історичного, фактичного матеріалу, дослідниця окреслила три варіанти розвитку традицій в гончарстві кінця XX — поч. XXI ст. Найбільші діючі на сьогодні осередки — Опішне і Косів, дослідниця віднесла до 2-го варіанту: «коли традиції активно поповнюються нововведеннями, які видозмінюють традиції, але не руйнують їх» [65, с. 5]. Згадала явище «сплеску» майже втрачених традицій шляхом цілеспрямованого відтворення давніх форм (фігурний зооморфний посуд, іграшки-барині Опішного). Окреслила керамічний кітч як антимистецьке явище, імітацію, підміну традицій в гончарстві [65, с. 8—10].

Здебільшого на матеріалах з Опішного та Косова О. Клименко розглянула зміни в сучасному гончарстві на рівнях функції, асортименту, технологічних ознак виробів. Важливим є висновок дослідниці, що гончарство XXI ст. «стає більш відкритою системою, що активно взаємодіє з іншими системами сучасної культури, чутливо реагуючи на потреби, запити споживача» тощо [68].

З працями О. Клименко пов'язане мистецтвознавче вивчення кераміки Опішного з позицій сучасної науки. Ґрунтовністю, науковою новизною позначена кандидатська дисертація О. Клименко «Народна кераміка Опішні (до проблеми традицій та інновацій в народних художніх промислах)» (1995), присвячена комплексному дослідженню опішнянської кераміки другої пол. XIX ст. — середини 1990-х рр. Результати дослідження О. Клименко дозволяють зрозуміти особливості Опішного у порівнянні з іншими осередками традиційного гончарства. Інноваційні елементи, які в осередку цілеспрямовано впроваджувало Полтавське губернське земство на зламі XIX—XX ст. («земська традиція», «земський орнамент»), були творчо переосмислені колективом промислу та стали новою традицією у середині XX ст. [69]. Стаття О. Клименко 2001 р. дозволяє простежити витоки сучасної стилістики Опішного, пов'язані з артільним виробництвом 1930—1950-х рр., яке продовжило інноваційну лінію земських впливів поч. XX ст. [70].

Методологічно цінними є статті О. Клименко, присвячені персоналіям сучасного Опішного різних поколінь, наприклад — В. Омеляненку (1925—2021), О. Шкурпелі [71; 72]. 2016 р. дослідниця відзначила позитивну тенденцію в осередку — молодше покоління майстрів намагається свідомо працювати у традиціях народної кераміки свого осередку, творчо осмислюючи засади, спадщину народного мистецтва, прагнуть збагатити канон варіантами щодо форм, декору, колориту тощо [66; 67].

У березні 2026 р. побачила світ монографія О. Клименко «Гончарне мистецтво Опішного в контексті розвитку української кераміки другої половини XVII — початку XXI століття», яка є результатом багаторічної праці вченої з дослідження кераміки цього провідного осередку, «справою всього життя» (за висловом авторки). Окремі підрозділи монографії відведено сучасному періоду опішнянського гончарства [73].

У дисертації О. Новицької «Українське народне мистецтво 1920—1980-х рр.: інтерпретація, оцінка, спростування» (2003) на основі вивчення джерел узагальнено напрямки руйнівного впливу, втручання тоталітарного режиму у сферу традиційної творчості, його наслідки. Серед них — викривлене розуміння поняття колективної творчості, нехтування традиційною спадщиною, концепція «новизни» (новаторства), сувенірний та промисловий тиск, надмірна механізація, стандартизація виробництва тощо, які проявилися у різних видах народного мистецтва, зокрема гончарстві другої половини XX ст. У руслі нашої теми є аналіз кризових й актуалізаційних явищ в народному мистецтві посттоталітарної доби (1990-ті рр.). Розглядаючи цей період, О. Новицька відзначила суперечливі процеси в народних промислах, зміни в типології, призначенні виробів, недосконалість державної підтримки в галузі народного мистецтва. Дослідниця торкнулась проблеми фольклоризму, назвала критерії регресу та регенеративні тенденції в народному мистецтві (творчість молодих майстрів, відродження призабутих видів, технік), окреслила історичну перспективу, роль народного мистецтва в сучасній культурі [74].

Нові підходи до історії українського мистецтва з позицій сучасної україністики поглиблюють колективні монографії Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського

НАН України — «Історія українського мистецтва: в 5 томах» (2006—2011) та «Історія декоративного мистецтва України: в 5 томах» (2007—2018). Історичні аспекти художньої кераміки, гончарства кінця XX — поч. XXI ст. висвітлюються у розділах Т. Кара-Васильєвої, З. Чегусової, О. Голубця, О. Клименко, Г. Істоміної.

Уяву про витоки сучасного гончарства розширюють підрозділи Т. Кара-Васильєвої «Декоративно-ужиткове мистецтво» (1960-х—1980-х років) та «Народне мистецтво» (1990-х років) п'ятого тому «Історії українського мистецтва: в 5 томах» (2007). Дослідниця окреслила ряд важливих змін в українському гончарстві 1970—1980-х рр. Зокрема — співвідношення «народний майстер — художник», пов'язане з системою народних художніх промислів; формування нового типу народного майстра з фаховою освітою (отриманою в училищі, технікумі); зміни у соціальному статусі, психології народного майстра, який зберігає, розвиває традиції ремесла, передає їх наступному поколінню [75, с. 664].

Узагальнюючи діяльність виробничо-художнього об'єднання «Гуцульщина» у Косові, нових майстерень заводу «Художній керамік» в Опішному, Т. Кара-Васильєва зазначила вплив підприємств художніх промислів на поширення інновацій у формах, декорі гончарних виробів. Наприклад, в Опішному — це усталення традиції декоративного фігурного посуду (барани, цапки, бички, коники майстрів І. Білика, Д. Головка, інших майстрів). Історичні аспекти гончарства другої половини XX ст. поглиблюють висновки дослідниці щодо поширення вторинних форм стилізаторського фольклоризму, подекуди явище експлуатації традиції, на тлі кристалізації ідеї, що народне мистецтво формує національну свідомість, ідентичність [75, с. 693—699].

У розділі «Народне мистецтво» (1990-х рр.) відзначено занепад у цей час організованих форм промислу та розвиток одноосібної творчості майстрів. На прикладі Косова названо митців нового покоління (О. Бейсюк, В. Джуранюк, Трушики), у творчості яких простежується нове ставлення до традицій, у контексті процесів національної самоідентифікації в суспільстві, дедалі ширшої інтеграції українського декоративного мистецтва у світовий художній процес, сучасний дизайн тощо [76, с. 828—851].

Іл. 11. Василь Омеляненко з творами. Національна галерея монументальної та садово-паркової глиняної скульптури НМЗУГО. Опішне Полтавської обл. 2016. URL: <https://commons.wikimedia.org/wiki/>

Іл. 12. Ніна Дубинка. Іграшка «Баранець». Глина, гончарний круг, ліплення, вдавлювання, риткування, фактура «ниток». Опішне Полтавської обл. 2009 (фото А. Колупаєвої)

Сучасний період розвитку гончарства захоплює нова «Історія декоративного мистецтва України: в 5 томах», хронологічні рамки якої обмежуються 2010-ми рр. Відомості про кераміку Опішного і Косова наприкінці ХХ ст. доповнює розділ «Гончарство» (О. Клименко, Л. Сержант, Г. Істоміна) четвертого тому — «Народне мистецтво та художні промисли ХХ століття» (2011) [77].

Іл. 13. Ніна Дубинка з виробами на Міжнародному фестивалі-ярмарку «Гончарний Всесвіт в Україні-2009». Опішне Полтавської обл. (фото А. Колупаєвої)

Іл. 14. Віра Важнича. Свистунці. Глина, ангоби, гончарний круг, ліплення, риткування, проколювання. Опішне Полтавської обл. 2009 (фото А. Колупаєвої)

У розділі О. Голубця «Художня кераміка (1960—1980-ті рр.)», у п'ятому томі видання, згадано Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішному як потужний осередок розвитку, колекціонування української кераміки, починаючи з 1986 р. У термінологічному аспекті теми увагу привертає висловлена О. Голубцем теза, що в другий пол. ХХ ст. в офіційно прийнятому трактуванні (з радянських ча-

сів) працю фахівців декоративного мистецтва із професійною освітою часто ототожнювали з традиційною практикою народних майстрів. Оскільки первинно праця художників була пов'язана з діяльністю керамічних цехів підприємств народних художніх промислів, у яких поєднувалися зусилля художників-керамістів та ремісників, народних майстрів [78].

Кераміку Опішного другої половини ХХ ст. як складову керамічної історії України висвітлює стаття Т. Зіненко 2008 р. Стаття містить відомості про завод «Художній керамік» в Опішному, діяльність якого значно вплинула на сучасне місцеве гончарство, стилістику виробів. При заводі функціонувала філія Решетилівського художньо-промислового технічного училища (ХПТУ-28), яке готувало традиційні гончарські спеціалізації (1986—1995) (іл. 11, 12, 13, 14). Наведено прізвища випускників училища, серед яких відомі художники-керамісти, які формують сучасне обличчя кераміки Опішного (М. Дідківський, М. Варвинський, С. Островний, Н. Дубинка, В. Лобойченко, О. Коваленко, О. Мороховець, І. Мирко, О. Шкурпела та інші). Завод надав приміщення для новоствореного Музею гончарства в Опішному (1986), став одним із засновників проведення у селищі Дня гончаря — свята пошанування гончарських традицій краю (до 60-річчя створення заводу). З 1989 р. це свято стало традиційним, а з 1997 триває у формі керамічних симпозіумів, фестивалів гончарства, арт-резиденцій тощо [79].

Аналізуючи симпозіуми монументальної кераміки в Опішному (1997—1999), Т. Зіненко акцентувала експериментальний досвід взаємодії гончарства і монументальної кераміки (народних майстрів і художників), вплив симпозіумів на активізацію регіонального, загальноукраїнського художнього процесу, популяризацію мистецтва кераміки [80]. Теоретичні узагальнення дискурсу керамічних симпозіумів в Україні містить кандидатська дисертація Т. Зіненко «Симпозіуми художньої кераміки України кінця ХХ — початку ХХІ століття як явище сучасної культури» (2014) [81].

У контексті входження України у світовий історичний процес, на тлі викликів глобалізації, з початком російської військової агресії та повномасштабної війни проти України, магістральним вектором мистецтвознавчих досліджень є осмислення ролі традицій, етнокультурних чинників у процесах на-

ціональної консолідації суспільства, збереження та зміцнення етнокультурної ідентичності.

Міждисциплінарний підхід до вивчення сучасного етапу розвитку етномистецьких традицій в різних видах декоративного мистецтва демонструють публікації науковців відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України (Л. Герус, О. Никорак, О. Болюк, Р. Мотиль, О. Олійник, О. Шпак, Т. Кузир, О. Романів-Тріски), підготовлені у процесі виконання колективної теми «Українське декоративне мистецтво 1990—2020-х років: етнічні смисли творчих практик» (2018—2022) [82].

Корисними у методологічному, порівняльному аспектах є публікації матеріалів щорічної Міжнародної міждисциплінарної наукової конференції «Народне мистецтво ХХІ століття: актуальні напрямки досліджень», започаткованої відділом народного мистецтва Інституту народознавства НАН України 2018 р. [83].

Проблеми сучасного гончарства, функцій кераміки в культурі є у полі зору Р. Мотиль. Дослідниця приділяє увагу засвоєнню традицій на новому етапі, висвітлюючи художнє явище української димленої кераміки [84], історію народної кераміки другої пол. ХХ — поч. ХХІ ст. [85], особливості сучасного гончарного посуду [86; 87], кераміки Косова [88, 89], аналізуючи вплив фестивалів гончарства на розвиток художньої кераміки в Україні [90].

Концептуальний національний дискурс українського декоративного мистецтва розвивають колективні монографії Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського — «Декоративне мистецтво України IX—ХХІ ст.: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст»; «Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації» (2019) та монографія «Декоративне мистецтво України: народне і професійне, історія і сучасність, теоретичне осмислення. Книга 1» (2025) [91]. Монографії виступають систематизованою джерельною базою для дослідження на сучасному етапі різних видів українського декоративного мистецтва, народного і професійного, їх відмінностей, взаємовпливів, нової інтерпретації процесів і явищ, які відбуваються в мистецтві тощо [18, с. 5].

Присвячені кераміці розділи О. Клименко, Г. Істоміної у названих монографіях узагальнюють та до-

повнюють інформацію про гончарство провідних осередків кінця XX — поч. XXI ст. [92; 93; 94].

Мистецтвознавче узагальнення гончарства у контексті народного мистецтва доби незалежності України вперше здійснюється у розділі О. Клименко колективної монографії 2019 р. Дослідниця акцентувала головну проблему сьогодення — зникнення традиційного народного гончарства, поступову заміну його аматорством. На широкому аналізі фактологічного матеріалу О. Клименко доходить висновку, що сучасне гончарство в цілому ще ілюструє базові положення теорії народного мистецтва, розроблені в другій пол. XX — поч. XXI ст., проте окремі з положень потребують доповнення та переосмислення (про це дослідниця зазначала у ряді попередніх публікацій). Аналізуючи співвідношення традиційних і нових елементів у гончарстві, О. Клименко акцентує творчість художника з професійною освітою у гончарному осередку як важливий аспект вирішення питань підтримки, розвитку місцевих традицій. Саме на фахівців лежить місія збереження, примноження традицій гончарства у XXI ст. [93, с. 118].

Цінний матеріал щодо сучасного періоду розвитку українського гончарства дають напрацювання етнологів, серед яких наукові монографії, статті, матеріали етнологічних експедицій тощо.

Аналітичні студії етнологічних аспектів українського гончарства кінця XX — поч. XXI ст. містять публікації О. Пошивайла. 1993 р. вийшла друком монографія О. Пошивайла «Етнографія українського гончарства. Лівобережна Україна». У книзі, поряд із широким висвітленням етнологічних аспектів гончарства (переважно на прикладі Полтавщини, Опішного), зазначено функцію, завдання заснованого 1986 р. в Опішному музею-заповідника українського гончарства. Окреслено структуру установи, у складі якої діятимуть музей, етнопарк, Науково-дослідний центр, Всеукраїнський центр відродження гончарських традицій (творчі майстерні, колегіум гончарства, дитяча школа народознавства), Центр популяризації українського гончарства (виставковий комплекс, виставка-продаж), Центр інформації та джерелознавства (Гончарська книгозбірня України, Національний архів українського гончарства, аудіовізуальний фонд) [32, с. 327—328].

Проблеми теорії, історії, практики гончарства особливо гостро наświetлюють вступні статті О. Поши-

вайла як ініціатора, головного редактора періодичних видань та автора-упорядника альбомів-каталогів Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Широта, ґрунтовність вирізняє діапазон актуальних тем, окреслених дослідником. Серед них — гончарство як індикатор етносуспільних пріоритетів та засіб національної ідентифікації; кітчева експансія кераміки в Україні як віддзеркалення державної політики в галузі культури 1992—2004 рр.; занепад гончарства у перше десятиліття Незалежності; втрата родової сутності гончарства; термінологічна невизначеність студіювання сучасного гончарства та багато інших [95; 96; 97, с. 9—57; 98]. У статті 2004 р. О. Пошивайло наголосив на актуальності «перетворення провідних гончарних осередків на регіональні центри розвитку сучасної художньої культури українців... Осередки гончарства важливо зберегти і як унікальні пам'ятки художньої культури, які мають стати основою розвитку національного та міжнародного туризму». Дослідник окреслив структурні елементи такого центру, модель якого втілено у сучасному Опішному [96, с. 14].

Цінним джерелом дослідження українського гончарства є збірники наукових праць під науковою редакцією О. Пошивайла, видані за результатами всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференцій, ініційованих і проведених під егідою Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Наприклад, проблематика сучасного гончарства висвітлюється у матеріалах конференцій «Ринок ужиткової й художньої кераміки в Україні» (2009); «Персоналії українського гончарства як маркери національної ідентичності в координатах суспільних ідеологем» (2016).

Концепцію студіювання української кераміки як академічної дисципліни О. Пошивайло обґрунтовує у монографії 2007 р. «Українська академічна керамологія XXI сторіччя: Книга 1 (2001—2005)». Висвітлюючи предмет, завдання дисципліни, дослідник зауважив, що у XXI ст. «колискою національного етнічного мистецтва поступово стає не масова колективна творчість, а індивідуальна, цілком самобутня діяльність окремих національно свідомих мистців». Наголосив на необхідності державної підтримки гончарства як чинника збереження національної ідентичності [99, с. 82] (іл. 15, 16, 17).

Іл. 15. Микола Пошивайло зі своїми виробами і Тетяна Гребенюк (мама авторки) на II Міжнародному фестивалі-ярмарку «Гончарний Всесвіт в Україні-2010». Опішне Полтавської обл. (фото А. Колупаєвої)

Важливу інформацію, фактологічний матеріал про реалії кераміки Косова містять статті Л. Меткої, Н. Візир на основі матеріалів експедицій на Гуцульщину та Покуття Інституту керамології Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному у 2007 та 2009 рр. Публікації фіксують різні аспекти сучасної кераміки Косова, серед яких — питання кадрів, творців кераміки (а це переважно випускники Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва), асортименту, технології, матеріалів, форми та місць реалізації продукції тощо. Аналізуючи кераміку, представлену на місцевому Сморнянському базарі, дослідниці відмітили кітчеву продукцію як відгук на кризові явища в економіці, мистецтві. Зокрема — приклади порушення традиційної технології з метою здешевлення виробів (розпис кераміки аквареллю, гуашшю, тушшю, акриловими фарбами, покриття лаком) [100]. Цінним є спостереження Н. Візир, що, «незважаючи на активізацію кітчевого ринку,... основний масив косівської кераміки — традиційні виробы. Безперечно, лише завдяки усталеним традиціям, збереженим у родинних духовним цінностям, наполегливості майстрів косівська кераміка не втратила самотності» [101].

Іл. 16. Опішнянська кераміка. 2010 (фото А. Колупаєвої)

Іл. 17. Опішнянська кераміка на II Міжнародному фестивалі-ярмарку «Гончарний Всесвіт в Україні — 2010». Опішне Полтавської обл. (фото А. Колупаєвої)

Монографія Л. Меткої «Гончарство Опішного в іменах його майстрів» (2019) розширює історичні відомості про сучасну кераміку осередку. Інформативним є розділ, присвячений приватним підприємствам — ПП «Гончарний круг» (2002—2009), реорганізоване у ПП «Задорожний» (з 2009 р.), які постали у приміщенні одного з цехів після закриття заводу «Художній керамік» (виробничої бази опішнянської кераміки з 1929 р.). Розділ містить біографічні відомості про сучасних майстрів, які працювали і працюють у ПП, серед них потомственні гончарі, випускники Миргородського керамічного технікуму ім. М. Гоголя та Косівського технікуму народних художніх промислів ім. В. Касіяна. У розділі окреслено особливості асортименту виробів ПП, що зберігає традиційні форми побутового і декоративного посуду, оздоблення рослинним орна-

ментом, фляндрівкою, у традиційному для Опішного «заводському» стилі 1970—1990-х рр. Підприємство працює на замовлення, також збуває вироби під час різних мистецьких заходів, ярмарків, зокрема Сорочинського, та на місцевому ринку кераміки [102, с. 568—582].

У порівняльному аспекті Косова й Опішного О. Щербань розглядає питання, характерні для сучасного гончарства. Серед них — роль мистецьких навчальних закладів в осередках гончарства, розвиток приватного підприємництва, керамічного арт-бізнесу тощо [103]. Етнологічні розвідки О. Щербань 2010-х рр. доповнюють інформацію про творчі пошуки сучасних майстрів Опішного, орнаменту гончарних виробів [104].

Культурологічний нарис А. Щербаня про етнофестивальний рух в Опішному на початку ХХІ ст. висвітлює історію, контент фестивалів гончарства в Опішному як дієвий засіб популяризації, збереження, актуалізації традицій народної кераміки у глобалізованому світі. З іншого боку, як зазначив автор, організатори фестивалів гончарства стикаються з проблемою пошуку балансу між презентацією традиційних зразків народної культури та сучасних їх інтерпретацій, намагаючись завадити проникненню потворних кітчевих форм [105, с. 338].

На зламі ХХ—ХХІ ст. простежується розширення регіональних досліджень, осередків гончарства, з активізацією наукової діяльності музейних установ, нових поколінь фахівців, мистецтвознавців, етнологів.

Мистецтвознавчі публікації М. Гринюк є вагомим внеском у дослідження сучасної кераміки Косова, популяризацію явища косівської мальованої кераміки в Україні та світі.

У дисертації М. Гринюк «Декоративний народний розпис в інтер'єрі гуцульської хати (середина ХІХ-го — кінець ХХ-го століть)» (1997) косівська мальована кераміка розглядається як складова системи декорування житла. Дослідниця зазначила поступове відродження традицій гончарства з 1970—1980-х рр., з початком роботи в осередку випускників Косівського училища народних художніх промислів. Водночас, вказала на загрозу зникнення косівської кераміки внаслідок втрати матеріально-технічної бази, загальної економічної кризи 1990-х у державі [106].

Наукові статті М. Гринюк 2000-х рр. торкаються різних аспектів сучасної кераміки Косова, ролі традицій у професійному мистецтві, функції мистецької школи в осередку народного мистецтва. Дослідниця акцентувала, що розвиток косівської кераміки з другої пол. ХХ ст. пов'язаний із діяльністю керамістів — випускників мистецьких навчальних закладів (Косова, Львова). Відзначила формування нової стилістики кераміки Косова, починаючи з 1980-х рр., під впливом творчої діяльності нової генерації майстрів — випускників відділу художньої кераміки Косівського училища народних художніх промислів ім. В. Касіяна. Окреслила специфіку організаційних форм косівської кераміки від поч. 1990-х [107].

У статті «Прорости косівського гончарювання» (2004) дослідниця, згадавши якісні зміни у косівській кераміці, вказала на помітний її занепад на поч. 2000-х, у зв'язку з загальною економічною кризою в державі, знеціненням праці кераміка тощо. Окреслила вияви занепаду гончарства (кітч, імітація, підробки, порушення традиційної технології тощо). Серед позитивних чинників розвитку назвала появу приватного сектору у виробництві художньої кераміки, яке за технічним оснащенням не поступається державним цехам (Виробничо-художнього об'єднання «Гуцульщина» та Художньо-виробничого Комбінату Національної спілки художників України). З позицій функції мистецької освіти в осередку народного мистецтва наголосила на місії майбутнього кераміста — продовжувати, утверджувати національні традиції [108].

М. Гринюк у своїх публікаціях, прилюдних виступах, інтерв'ю останніх десятиліть висвітлює сучасні проблеми косівської кераміки, акцентуючи на ролі індивідуального виробництва у відродженні традицій. Серед окреслених актуальних питань промислу — асортимент, мистецькі якості виробів, технологічне оснащення, застосування екологічно чистих матеріалів і технологій на шляху збереження традицій, уникнення дешевших кітчевих підходів у формуванні тощо [109].

Провідні персоналії сучасної кераміки Косова, творчі підходи до традиційної технології, форм, стилістики декору виробів висвітлює ряд статей та книжкове видання, підготовлені М. Гринюк в рамках авторського проекту «Галерея майстрів Гуцульщини» [110].

М. Гринюк — ініціаторка та авторка наукового супроводу щодо внесення традиції мальованої кераміки Косова до Переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України (2012) та Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної спадщини людства (2019).

Матеріали, опрацьовані М. Гринюк, формують розділ «Косівська мальована кераміка» віртуально-інноваційно-освітнього проекту «Скарби нації», який презентує національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини і є у вільному доступі онлайн (2017). Цінним додатком розділу є підготовлена М. Гринюк віртуальна галерея «Сучасні майстри косівської кераміки», яка є самодостатнім дослідницьким джерелом. Візуальний, текстовий матеріал галереї упорядковано в алфавітному порядку, за прізвищами провідних керамістів сучасного Косова (про кожного з яких стисло подано біографічні дані, основні напрямки творчості, фото окремих творів). Також у розділі зібрано найповніший на момент публікації бібліографічний перелік друкованих праць та електронних матеріалів стосовно кераміки Косова. Бібліографічний перелік складають два блоки: 1) «Бібліографія видань про косівську кераміку та каталоги робіт майстрів-керамістів»; 2) «Бібліографія статей про гончарство Гуцульщини у наукових та періодичних виданнях» [111].

Наукове видання О. Скаченко, М. Гринюк «Косівська мальована кераміка як феномен української культури» (2016) вийшло в межах згаданого проекту, з метою популяризації знань про кераміку Косова [112]. Дослідниця активно популяризує кераміку Косова в Україні та за кордоном, верифікує реалії косівської кераміки у наукових, науково-популярних статтях, численних інтерв'ю в регіональних, загальнонаціональних ЗМІ тощо (іл. 18, 19, 20) [113].

Питання традицій та ролі академічної художньої освіти в осередках народного мистецтва на матеріалах Косова торкаються публікації О. Слободяна, Г. Колоса, М. Іванчук, О. Кушнір, Б. Чіх-Книш [114; 115]. Традиційну кераміку в системі художньої освіти (на прикладі Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва ім. В. Касіяна Львівської національної академії мистецтв) окреслила Р. Мотиль (2018) [88].

Дотичною є тематика етнологічної праці, докторської дисертації Л. Овчаренко «Гончарне шкільни-

цтво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894—1941)», в якій, зокрема, констатується, що унікальний історичний досвід налагодження освіти в традиційних осередках гончарства досі вивчався поверхово, а тому не став підґрунтям реалізації державної політики в галузі збереження національної ідентичності (2018) [116].

Іл. 18. Валентина Лобойченко. Набір куришок «Великодній» (Диплом «За відродження традицій» Другої Національної виставки-конкурсу художньої кераміки «Керам-ПІК в Опішному!»). Глина, полива, гончарний круг, ліплення, вирізування, риткування, проколювання. Опішне Полтавської обл. 2010 (фото А. Колупаєвої)

Іл. 19. Олександр Шкурпела. Лев «Поважний» (Золота нагорода II Міжнародного Бієнале художньої кераміки ім. В. Кричевського, 2022). Глина, полива, гончарний круг, ліплення, вдавлення, проколювання. Опішне Полтавської обл. 2021. URL: [143, с. 100]

Іл. 20. Кераміка сім'ї Троць. Косів Івано-Франківської обл. 2025. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=841457761925757&set=pcb.841458188592381>

О. Слободян у монографії «Пістинська кераміка XIX — першої половини XX століття» (2004) в історичному контексті зазначив про організацію 2001 р. на базі Косівського художньо-виробничого комбінату приватного підприємства «Гуцульська кераміка», яке переважно виготовляє кахлі [117].

Сучасний період в історії гончарства захоплює дисертаційне дослідження О. Кушнір (2010), присвячене кераміці Косова другої пол. XX ст. Зокрема, дослідниця зафіксувала відродження окремих традиційних груп кераміки з поч. 1990-х (наприклад, церковно-обрядової). У роботі проводиться мистецтвознавчий аналіз творів народних майстрів і професійних керамістів, які працювали у приватних майстернях і керамічних цехах Косова. Окреслюється роль відділу художньої кераміки мистецького навчального закладу Косова щодо збереження, розвитку традицій гончарства [118].

Інформативними є наукові статті О. Кушнір (в дівочтві Хром'як), які висвітлюють мало вивчені аспекти косівської кераміки другої пол. XX — поч. XXI ст. Серед них — питання технології, типології, орнаментики, атрибуції кераміки [119; 120; 121], еволюція традиційних типів форми на сучасному етапі, творча спадщина керамістів-новаторів другої пол. XX ст. та інші проблеми [122; 123; 124; 125].

Стаття О. Кушнір про внесок гончарської династії Совіздранюків у розвиток гончарства Косова доповнює матеріал щодо джерел, механізмів спадковості, формування мистецьких засад сучасної кераміки осередку. Засновник династії був сучасником знаменитого О. Бахматюка, а нащадки, які своєю творчістю доклалися до збереження, розвитку кераміки Косова у XX ст., продовжують збагачувати її традиції у XXI ст. Серед нащадків, послідовників роду Совіздранюків імена відомих народних майстрів та керамістів Косова XX ст. — 2020-х рр. (Волощуки, Цвілики, Рощиб'юки, Тим'яки, Вербівські, Люки, О. Козак, С. Заячук, О. Кабин, І. Серьогіна, І. Козак-Ділета) [126].

Взаємодію традицій та новаторства у косівській кераміці XXI ст. аналізує Г. Івашків, висвітлюючи виставку кераміки двох поколінь родини Чорних у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові (2018) [127].

Цінні відомості про поточний стан, персоналії та напрямки сучасної кераміки Косова, Коломиї, інших центрів краю містяться у публікаціях науковців Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського та його філії — Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини. Завдяки мистецтвознавчим розвідкам Р. Баран, Н. Олійник, В. Яремін, Л. Березки в науковий обіг введено важливі відомості про коломийське, покутське гончарство (народне і професійне), збірку кераміки Коломийського музею, Косівські художньо-виробничі майстерні, традиції косівської кераміки в доробку сучасних мистців, провідні персоналії Косова тощо [128; 129; 130].

Історіографія косівської мальованої кераміки XXI ст., а також художньо-стилістичні особливості виробів розглядаються у статтях М. Чорного (2021, 2023) [131].

Окрему групу складають статті у довідково-енциклопедичних виданнях, фаховій періодиці, присвячені персоналіям сучасної кераміки Косова, Опішного, творчим портретам керамістів тощо. Фактологічний матеріал доповнюють статті В. Данилейка, І. Пелипейка, О. Слободяна, Ю. Джуранюка, В. Молин, Р. Якеля та деяких інших [132; 133; 134; 135]. Цікавими є автобіографічні нариси керамістів, наприклад В. Джуранюк [136].

Систематизований матеріал містять статті, присвячені каталогізації музейних колекцій сучасної кераміки провідних осередків. Наприклад, стаття І. Прохаської про авторську збірку кераміки знаного косівського кераміста В. Стрипка в Національному музеї народної архітектури та побуту України [137].

Важливим джерелом для дослідження сучасної кераміки провідних осередків є серія фундаментальних наукових альбомів-каталогів Національних виставок-конкурсів художньої кераміки, які проводив Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному у 2000, 2001, 2009—2011 роках. Альбоми-каталоги містять відомості про учасників виставки-конкурсу, членів Жюрі, анотації творів, аналітичні статті мистецтвознавців, багатий ілюстративний матеріал. На Національній виставці-конкурсі «КерамПК у Опішному» (2009—2011 рр.), у номінації «Народна кераміка» було представлено передусім, сучасне гончарство Опішного та Косова, що дає можливість аналізувати тенденції розвитку осередків, здобутки майстрів [138; 139; 140].

Пошук модерної візії гончарства фіксують каталоги Українського Бієнале художньої кераміки ім. Василя Кричевського в Опішному (з 2019 р. міжнародного), яке було започатковане 2017 з нагоди 100-річчя заснування Української Академії Мистецтв, на вшанування одного з її засновників, першого ректора В.Г. Кричевського (1873—1952). Каталоги Бієнале в Опішному є джерелом актуального фактологічного, аналітичного, ілюстративного матеріалу, містять фото, анотації експонованих творів, відомості про учасників Бієнале, серед яких керамісти-представники провідних осередків — Косова (В. Кушнір, О. Кушнір) й Опішного (В. Гармаш, Н. Гурин, О. Кальна, Ю. Мирко, О. Шкурпела, А. Шкурпела) [141; 142; 143].

Окрему групу джерел складають альбоми, каталоги, буклети виставок керамістів, наприклад, М. Гринюк [144], І. Козак-Ділеті [145], родини Чорних [146].

Значний масив інформації про сучасне гончарство міститься в електронному ресурсі Інтернет. Цифрові матеріали щодо сучасного гончарства почерпуємо з електронних джерел різних типів (інтернет-видання, онлайн-медіа, соціальні мережі). Історіографія теми охоплює статті, інформаційні повідомлення, репортажі, відеозаписи майстер класів з гончарства, інтерв'ю

з керамістами тощо, розміщені на державних віртуальних медіаплатформах, вебпорталах культурно-просвітницького, інформаційно-туристичного спрямування (Укрінформ, Суспільне, Спадок.орг.юей, Гуцулія.інфо і т. п.), офіційних вебсайтах, вебсторінках музейних, науково-освітніх установ, громадських об'єднань Косова, Опішного, фестивалів гончарства тощо [147]. Наприклад — етнофестивалів у Косові «Лудине-фест» (з 2011 р.), «Мальований Дзбаник» (з 2013), міжнародного фестивалю гончарства в Тернополі «Не святі горшки ліплять» (з 2017) [148]. Розширення обсягу, контенту цифрових матеріалів стосовно гончарства особливо помітні з 2020 р. (у зв'язку з карантинними обмеженнями пандемії Covid-19, пізніше з початком повномасштабної війни росії проти України).

Розвиток Інтернету в Україні, який ставав дедалі доступнішим широкому загалу на зламі XX—XXI ст. [149, с. 157], змінив можливості доступу до інформації, способи взаємодії між творцем та споживачем кераміки. З початку 2000-х рр. керамісти активно використовують мережу Інтернет, засоби сучасного маркетингу для презентації власного творчого доробку, просування продукції на ринку, збуту виробів. Так, джерелом фактичного, ілюстративного матеріалу є спеціально розроблені вебсайти приватних об'єднань, творчих майстерень керамістів (індивідуальних, сімейних) (іл. 21, 22). Структура таких сайтів найчастіше поєднує різні формати — портфоліо, блогу, інтернет-крамниці, та містить цінний аудіовізуальний матеріал за темою (фотографії виробів, відеоматеріали). Такими, наприклад, є сайти гончарної майстерні родини Шкурпелів в Опішному [150], кераміки сім'ї Троць, О. та В. Кушнірів, І. Козак-Ділеті у Косові [151].

Певну загальну інформацію, бібліографію, аудіовізуальний матеріал про гончарство Косова, Опішного містять цифрові інформаційні ресурси, проекти, створені з метою реалізації державної політики в галузі збереження, популяризації нематеріальної культурної спадщини України [152; 153].

Пізнавальними є промоційні відеоматеріали, які популяризують традиційне гончарство в мережі Інтернет. Наприклад — відеонариси про косівську кераміку авторського проекту «PRO гуцулів» завідувачки Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини В. Яремін на каналі YouTube

Іл. 21. Володимир Петрів (форма), Тетяна Петрів (розпис). Хрест настінний. Глина, ангоби, полива, дерево, ліплення, риткування, розпис, столярство, витесування. Косів Івано-Франківської обл. 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=809311781242885&set=pb.100064922112461.-2207520000&type=3>

Іл. 22. Володимир Петрів (форма), Тетяна Петрів (розпис). Образ керамічний. Глина, ангоби, полива, дерево, ліплення, риткування, розпис. Косів Івано-Франківської обл. 2021. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=124701283194136&set=pb.100064922112461.-2207520000&type=3>

(2020) [154] та матеріали проєкту «Етніка: косівська мальована кераміка» (2023). Матеріали проєкту — три короткометражні відео українською та англійською мовами, було підготовлено в ме-

жах інформаційно-просвітницької кампанії «Етніка: українські народні художні промисли» Міністерства культури та інформаційної політики України у партнерстві з проєктом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). Мета кампанії — посилити позитивний імідж України як незалежної держави з давньою та автентичною культурою за кордоном та згуртувати громадян навколо збереження та відновлення спільної культурної спадщини всередині країни [155].

Для порівняльного аналізу важливими є публікації зарубіжних дослідників, які торкаються сучасних проблем традиційного гончарства в різних контекстах (екології, етнології, культурології, соціології тощо) [156; 157; 158].

Джерельна база дослідження охоплює писемні (літературні, друковані), усні, аудіовізуальні (цифрові), речові джерела, сучасну кераміку Косова, Опішного в музейних і приватних колекціях. Вагому складову джерельної бази дослідження становить польовий фактологічний матеріал авторки, зібраний під час відряджень, відвідин мистецьких акцій, фестивалів гончарства, виставок, конкурсів, особистого спілкування з керамістами Опішного та Косова. Важливим джерелом є фондові колекції кераміки провідних осередків гончарства кінця XX — поч. XXI ст. в музеях України: Національному музеї декоративного мистецтва України, Українському центрі народної культури «Музей Івана Гончара», Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського, Косівському музеї народного мистецтва і побуту Гуцульщини, Музеї Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської Національної академії мистецтв, Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному, Полтавському краєзнавчому музеї.

Висновки. У статті проаналізовано історіографію та джерельну базу дослідження, яка охоплює писемні (літературні, друковані), усні, аудіовізуальні (цифрові), речові джерела. Література про сьогодення гончарства, накопичена за 35 років Незалежності, є різноплановою, торкається різних аспектів сучасної традиційної кераміки, зокрема Косова, Опішного. Окрему групу складають мистецтвознавчі розвідки з теорії народного мистецтва, художньої традиції.

Більшість публікацій висвітлює матеріал в історичному ракурсі. Лише окремі праці містять спроби теоретичного осмислення сучасних мистецьких процесів в українському гончарстві. Водночас, опубліковані матеріали фіксують еволюцію традиційних засад українського гончарства на новому історичному етапі, яка потребує ґрунтовного аналізу, мистецтвознавчого узагальнення.

Отже, аналіз історіографії теми показав, що проблема трансформації традицій гончарства в кераміці провідних осередків (1990—2020-х рр.) досі не була предметом мистецтвознавчого дослідження. Порівняльний синтез сучасної кераміки Косова, Опішного — як своєрідних моделей традиційного гончарства доби незалежності України (в історичних, організаційних, технологічних, функціонально-типологічних, художньо-стилістичних, семантичних, інших параметрах) — сприятиме поглибленню теоретичних підходів до вивчення українського народного декоративного мистецтва, кераміки та проблеми етнотрадиції.

Список скорочень

ІМФЕ — Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України

КНУКіМ — Київський національний університет культури і мистецтв

НМЗУГО — Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному

НМНАП — Національний музей народної архітектури та побуту України

НМНМГП — Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського

ХДАДМ — Харківська державна академія дизайну і мистецтв

1. Пошивайло О. Гончарська столиця України: по-українськи «Опішне», а не «Опішня». Опішне, 2000. 24 с.
2. Пошивайло О. Про назву гончарної столиці України впродовж другої чверті XVIII — початку XX століття. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2018. Опішне, 2019. Кн. XIII. Т. 2. С. 266—294.
3. Клименко О. Виставка опішнянської кераміки. *Народна творчість та етнографія*. 1990. № 2. С. 89—93.
4. Мельник В. Хвала єднанню рук. *Народне мистецтво*. 1999. № 3—4. С. 26—29.
5. Станкевич М. Мистецтвознавство на межі тисячоліть. *Мистецтвознавство'99: науковий збірник*. Львів, 1999. С. 11—22.
6. Матоліч І.Я. *З історії українського мистецтвознавства: становлення, провідні особистості, наукові установи, навчальні заклади, сучасні проблеми*. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2023. 480 с.
7. Найдено О.С. *Орнамент українського народного розпису: витоки, традиції, еволюція*. Київ: Наукова думка, 1989. 136 с.: іл.
8. Найдено О.С. Художні традиції та індивідуальний фактор у творчості майстрів декоративного розпису. *Народна творчість та етнографія*. 1987. № 1. С. 62—67.
9. Селівачов М. Гончарівські читання з питань народної культури. *Народна творчість та етнографія*. 1996. № 1. С. 55—59.
10. Селівачов М. Передмова. *Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології (примітив, фольклор, аматорство, наїв, кітч...): колективне дослідження за матеріалами Других Гончарівських читань*. Відп. ред. М. Селівачов. Київ: Музей Івана Гончара; Родовід, 1996. С. 9—10.
11. Селівачов М. До типології регресивних і регенеративних явищ у народному мистецтві XX ст. *Регрес і регенерація в народному мистецтві: колективне дослідження за матеріалами Третіх Гончарівських читань*. Відп. ред. М. Селівачов. Київ: Музей Івана Гончара; Родовід, 1998. С. 38—44.
12. Селівачов Р. Сучасне мистецтво і народна творчість. *Народне мистецтво*. 1999. № 3—4. С. 35.
13. Селівачов М. *Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія)*. Київ, 2005. 400 с.
14. Кара-Васильєва Т.В. Традиції в народному мистецтві. *Образотворче мистецтво*. 1980. № 6. С. 9—11.
15. Кара-Васильєва Т. Єдність колективного й індивідуального у творчості народного майстра. *Традиційне й особистісне у мистецтві: колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань*. Відп. ред. М. Селівачов. Київ: Музей Івана Гончара; Родовід, 2002. С. 26—30.
16. Кара-Васильєва Т. Сучасне декоративне мистецтво України — нова парадигма XX століття. *МІСТ: мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2003. Вип. 1. С. 69—70.
17. Кара-Васильєва Т. Нові підходи до історії українського мистецтва XX сторіччя. *МІСТ: мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2006. Вип. 3. С. 145—165.
18. Кара-Васильєва Т. Передмова. Регрес і регенерація в народному мистецтві України в умовах глобалізації. *Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації*. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, 2019. С. 5—15, 18—53.

19. Данченко Л. Новаторство і традиції. *Образотворче мистецтво*. 1973. № 2. С. 27—29.
20. Данченко А.С. Народный мастер и некоторые вопросы его творчества. Проблемы народного искусства: сборник статей. Ред. М.А. Некрасова, К.А. Макаров. Москва, 1982. 136 с.
21. Чегусова З. Професійна художня кераміка України доби глобалізації: до проблеми збереження національної своєрідності. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття: антологія*. 2019. Упоряд. Р.М. Яців. Ч. 4. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2021. С. 263—281.
22. Шмагало Р.Т. Гончарные промыслы Украины конца XIX — начала XX веков (исследование организационно-творческих процессов): автореф. дис. ... канд. искусств. Москва, 1992. 26 с.
23. Шмагало Р. Аналіз художніх особливостей творів гончарних промислів (в аспекті народних традицій і запитів ринку). *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За ред. О. Пошивайла. Опішне: Українське народознавство, 2001. С. 129—153.
24. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX — середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції. Львів: Українські технології, 2005. 528 с.
25. Шмагало Р. Теорія мистецтва як процес і як академічна дисципліна. *Мистецтвознавство'12: науковий збірник*. Львів, 2012. С. 21—26.
26. Шмагало Р. Декоративно-ужиткове мистецтво: філософсько-освітні основи розвитку і сучасні виклики. *Вісник ЛНАМ*. 2020. Вип. № 44. С. 4—11.
27. Склярченко Г. До питання про фольклоризм у сучасному українському мистецтві. *Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології (примітив, фольклор, аматорство, наїв, кітч...): колективне дослідження за матеріалами Других Гончарівських читань*. Відп. ред. М. Селівачов. Київ: Музей Івана Гончара; Родовід, 1996. С. 261—264.
28. Склярченко Г. Фольклорна культура у візіях сучасного українського мистецтва. *Народознавчі зошити*. 2019. № 1(145). С. 13—19. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2019.01.013>.
29. Сакович І.В. Народні традиції в сучасному керамічному промислі. *Художні промисли: Теорія і практика: збірник наукових праць*. Київ: Наукова думка, 1985. С. 55—77.
30. Сакович І.В. Народні традиції в українській художній промисловості. Київ: Наукова думка, 1975. 184 с.
31. Варивончик А.В. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства. 26.00.01. Київ, 2020. 32 с.
32. Пошивайло О.М. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. Київ: Молодь, 1993. 408 с.
33. Пошивайло І. *Феноменологія гончарства: семіотико-етнологічні аспекти*. Опішне: Українське народознавство, 2000. 432 с.
34. Станкевич М. Мистецтвознавчі аспекти теорії традиції. *Народознавчі зошити*. 1997. № 2. С. 91—99.
35. Станкевич М. *Автентичність мистецтва*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. 192 с.
36. Станкевич М. *Етноестетика. Філософія народного мистецтва*. Івано-Франківськ; Київ; Львів, 2020. 276 с.
37. Федорчук О. Концепція етнічної мистецької традиції бісерного оздоблення народної ноші українців (Частина 1). *Народознавчі зошити*. 2017. № 3 (135). С. 566—578.
38. Федорчук О.С. Бісерне оздоблення народної ноші українців: концепція етномистецької традиції (на матеріалах Північної Буковини, Західного Поділля, Покуття та Гуцульщини): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.05. Львів, 2021. 36 с.
39. Никорак О., Герус Л., Куцир Т. Сучасний етнографічний текстиль України: розвиток мистецької традиції. *Народознавчі зошити*. 2025. № 2 (182). С. 259—280. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz-2025.02.259>.
40. Ольжич О. З думок про культуру. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття: антологія*. 1941. Упоряд. Р.М. Яців. Ч. 2. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2012. С. 183—184.
41. Кушнір М. Проблема живої традиції. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття: антологія*. 1978. Упоряд. Р.М. Яців. Ч. 3. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2019. С. 236—244.
42. Калинець І. Ідея і народне мистецтво. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття: антологія*. 1988. Упоряд. Р.М. Яців. Ч. 3. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2019. С. 245—250.
43. Бутник-Сіверський Б.С. *Українське радянське народне мистецтво*. Київ: Наукова думка, 1966. 220 с.
44. Скуратівський В.Т. Гончарство України: проблеми і перспективи. *Народна творчість та етнографія*. 1986. № 1. С. 89—92.
45. Пошивайло О. *Українське народне гончарство. Програма-запитальник для дослідження традиційного гончарства та збирання етнографічних матеріалів*. Опішня, 1988. 29 с.
46. Крутенко Н. Гончарство України: минуле й сьогодні. *Образотворче мистецтво*. 1989. № 5. С. 12—15.

47. Клименко О. Перший республіканський симпозиум гончарства. *Образотворче мистецтво*. 1989. № 5. С. 10—12.
48. Косміна Т. Роль керамічних виробів у формуванні сучасної системи етнічних символів України. *Українське Гончарство: науковий збірник за минулі літа* / упоряд. О. Пошивайло. Київ; Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. Кн. 1. С. 32.
49. Лащук Ю. Художня спадщина і сучасна творча практика в гончарстві України. *Українське Гончарство: національний культурологічний щорічник: науковий збірник за минулі літа* / упоряд. О. Пошивайло. Київ; Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. Кн. 1. С. 33.
50. Лащук Ю.П. *Гуцульська кераміка*. Київ, 1956. 82 с.
51. Лащук Ю.П. *Косівська кераміка*. Київ, 1966. 100 с.
52. Олекса Бахматюк: альбом. Вст. ст., упорядк. Ю.П. Лащук. Київ: Мистецтво, 1976. 96 с.
53. Лащук Ю. *Покутська кераміка*. Опішне: Українське народознавство, 1998. 160 с.
54. Гудак В. Українська народна і професійна кераміка як невід’ємні складові суспільні чинники відродження духовності. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За ред. О. Пошивайла. Опішне: Українське народознавство, 2001. Кн. 1. С. 162—173.
55. Гудак В. Сучасна кераміка виростає... з історії та етнографії. *Образотворче мистецтво*. 2018. № 3. С. 86—87.
56. Ханко О. Генетична природа традиції та інновації. *Народне мистецтво*. 2000. № 1—2. С. 54—55.
57. Ханко О. Професійність і мистецтво. *Український керамологічний журнал*. 2003. № 2—3. С. 127—130.
58. Ханко В.М. *Енциклопедія мистецтва Полтавщини: у 2 т.* Наук. ред. С. Білокінь. Т. 1. Полтава, 2014. 503 с.; Т. 2. Полтава, 2015. 436 с.
59. Голубець О. *Львівська кераміка*. Київ: Наукова думка, 1991. 120 с.
60. Голубець О. Традиції гончарного промислу у творчості художників-керамістів. *Українське Гончарство: національний культурологічний щорічник: науковий збірник за минулі літа* / упоряд. О. Пошивайло. Київ; Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. Кн. 1. С. 56—59.
61. Голубець О.М. Між свободою і тоталітаризмом. *Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття*. Львів, 2001. 176 с.
62. Голубець О. *Мистецтво ХХ століття: український шлях*. Львів, 2012. 192 с.
63. Клименко О. Традиційні та нові риси в творчості сучасних гончарів. *Українське Гончарство: національний культурологічний щорічник: науковий збірник за минулі літа* / упоряд. О. Пошивайло. Київ; Опішне: Молодь; Українське Народознавство, 1993. Кн. 1. С. 30—31.
64. Клименко О. До питання про термін «народний примітив». *Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології (примітив, фольклор, аматорство, наїв, кітч...): колективне дослідження за матеріалами Других Гончарівських читань*. Київ: Родовід, 1996. С. 24—26.
65. Клименко О. Українське гончарство ХХ — початку ХХІ століття: традиції, інновації, аматорство, кітч. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*. 2011. Вип. 11. С. 4—11.
66. Клименко О. Український гончар як творча особистість (за матеріалами Опішного). *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2016. Кн. XI. Т. 1. Опішне: Українське Народознавство, 2021. С. 66—127.
67. Клименко О. Творчість сучасних українських гончарів і проблеми реалізації глиняних виробів. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2009. Опішне: Українське Народознавство, 2020. Кн. V. Т. 2. С. 69—78.
68. Клименко О. Сучасне традиційне гончарство України: утилітарна та декоративна функції. *Матеріали до української етнології*. 2021. № 20 (23). С. 175—184. DOI: <https://doi.org/10.15407/mue2021.20.175>
69. Клименко О.О. *Народна кераміка Опішні (до проблеми традицій та інновацій в народних художніх промислах): автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.06.* Львів, 1995. 25 с.
70. Клименко О. Гончарі Опішного 1930—1950-х рр. Артільне виробництво. *Народне мистецтво*. 2001. № 1—2. С. 42—45.
71. Клименко О. Василь Омеляненко. *Народне мистецтво*. 2006. № 1—2. С. 41—43.
72. Клименко О. Творчість Олександра Шкурпели (до проблеми розвитку традицій у сучасному гончарстві). *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2016. Кн. XI. Т. 1. Опішне: Українське народознавство, 2021. С. 771—787.
73. Інформаційне повідомлення Національного музею-заповідника українського гончарства. URL: <https://www.facebook.com/reel/25783475528016006>.
74. Новицька О.Р. *Українське народне мистецтво 1920—1980-х рр.: інтерпретація, оцінка, спростування: автореф. ... канд. мистецтв.: 17.00.06.* Львів, 2003. 20 с.
75. Кара-Васильєва Т. Декоративно-ужиткове мистецтво. *Історія українського мистецтва: у 5 т.* Голов. ред. Г.Скрипник. Т. 5. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2007. С. 664—731.
76. Кара-Васильєва Т. Народне мистецтво. *Історія українського мистецтва: у 5 т.* Голов. ред. Г.Скрипник. Т. 5. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2007. С. 828—851.
77. Клименко О., Сержант Л., Істоміна Г. Гончарство. *Історія декоративного мистецтва України: у 5 т.* Голов. ред. Г.Скрипник. Т. 4. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2011. С. 121—160.
78. Голубець О. Художня кераміка (1960—1980-ті роки). *Історія декоративного мистецтва України: у 5 т.* Голов. ред.

- Г. Скрипник. Т. 5. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2011. С. 373—381.
79. Зіненко Т. Кераміка Опішні другої половини ХХ ст. як складова керамічної історії України. *МІСТ: мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2008. Вип. 4—5. С. 114—120.
  80. Зіненко Т.М. Всеукраїнські симпозіуми монументальної кераміки в Опішному і сучасне гончарство. *Традиційне й особистісне у мистецтві: колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань*. Київ: Родовід, 2002. С. 309—312.
  81. Зіненко Т. *Симпозіуми художньої кераміки України кінця ХХ — початку ХХІ століття як явище сучасної культури: автореф. дис... канд. мистецтв.*: 26.00.01. Київ, 2014. 16 с.
  82. Герус Л. Мотивація й шляхи реалізації проекту «Українське декоративне мистецтво 1990—2020-х років: етнічні смисли творчих практик». *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 305—309. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.305>.
  83. Наукова конференція «Народне мистецтво ХХІ століття». URL: https://ethnology.lviv.ua/novini/novina?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=32&cHash=35387ba349804236dd72d3ae23c62e51.
  84. Мотиль Р. *Українська димлена кераміка ХІХ — початку ХХІ століть. Історія. Типологія. Художні особливості*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2011. 208 с.
  85. Мотиль Р. До історії української народної кераміки середини ХХ — початку ХХІ століття. *Вісник ХДАДМ*. 2015. № 8. С. 43—47.
  86. Мотиль Р. Гончарний посуд українців 1990—2020 років: діалог традицій та сучасності. *Народознавчі зошити*. 2020. № 4 (154). С. 854—866. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2020.04.854>.
  87. Motyl R., Fedorchuk O. Pottery of the Ukrainians in the Late 20th and Early 21st Centuries: The Preservation and Transformation of the Tradition. *Revista de Etnologie și Culturologie*. 2024. Vol. XXXV. Pp. 48—55. URL: <https://ethnology.ich.md/wp-content/uploads/7.-MOTILI.pdf.pdf>.
  88. Мотиль Р. Традиційна кераміка в системі художньої освіти (на прикладі Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва ім. Василя Касіяна Львівської національної академії мистецтв). *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 463—468.
  89. Мотиль Р. Кераміка Косова у ХХІ столітті — архайчність, традицій і нові перспективи. *Patrimoniul cultural de ieri — implicații în dezvoltarea societății de mâine*. 2023. Vol. V. P. 434—440. DOI: 10.5281/zenodo.8397429 CZU: 738(477)“ХХІ”.
  90. Мотиль Р., Мільчевич С., Мигаль С. Фестивалі гончарства в Україні — традиції, експерименти. *Вісник ЛНАМ*. 2019. Вип. 41. С. 88—94.
  91. *Декоративне мистецтво України: народне і професійне, історія і сучасність, теоретичне осмислення: колективна монографія*. Голов. ред. Г. Скрипник. Кн. 1. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України, 2025. 238 с. URL: https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2025/dekor_1.pdf.
  92. Клименко О. Гончарне мистецтво України ІХ—ХХІ ст. Еволюція стилістики. *Декоративне мистецтво України ІХ—ХХІ ст.: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст*. Ред. Г. Скрипник, Т. Кара-Васильєва. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського, 2019. С. 321—407.
  93. Клименко О. Традиційне українське гончарство в контексті народного мистецтва доби незалежності. *Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації*. Відп. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського, 2019. С. 104—132.
  94. Істоміна Г. Сучасне народне і професійне мистецтво кераміки в Україні в пострадянський період: глобалізація і впливи. *Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації*. Відп. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського, 2019. С. 89—102.
  95. Пошивайло О. Гончарні осередки України: від зеніту до заходу. *Український керамологічний журнал*. 2002. № 4. С. 3—8.
  96. Пошивайло О. Гончарство як індикатор етносуспільних пріоритетів. *Український керамологічний журнал*. 2004. № 4. С. 7—14.
  97. Пошивайло О. Керамологічна новелістика Другого «КерамПІКа в Опішному!»: віха в усталенні традицій. *Друга Національна виставка-конкурс художньої кераміки «КерамПІК у Опішному!» (2 липня — 31 жовтня 2010): альбом-каталог*. Автор упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське народознавство, 2011. С. 9—57.
  98. Пошивайло О. Бієнале — модерна візія гончарної столиці України. *Українське Бієнале художньої кераміки імені Василя Кричевського. 2017: каталог*. Авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське Народознавство, 2019. С. 7—9. URL: https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/biennale2017_web.pdf.
  99. Пошивайло О. *Українська академічна керамологія ХХІ сторіччя. Теорія. Історія. Сучасний ужиток. Майбутній поступ*. Кн. 1 (2001—2005). Опішне: Українське народознавство, 2007. 775 с.
  100. Метка Л. Сучасний стан гончарства Гуцульщини та Покуття (за матеріалами керамологічної експедиції Інституту керамології — відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному). *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 6. С. 118—125.

101. Візир Н. Збут сучасної косівської кераміки. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2009. Кн. V. Том 2. Опішне: Українське Народознавство, 2020. С. 278—285.
102. Метка Л. *Гончарство Опішного в іменах його майстрів*. Опішне: Українське Народознавство, 2019. 640 с.
103. Щербань О. Східна і західна традиції передачі професійної гончарської майстерності на прикладі взаємодії і взаємовпливу Полтавщини та Івано-Франківщини (кінець XIX — початок XXI століття). *Вісник ЛНАМ*. 2010. Вип. 21. С. 26—33.
104. Щербань О. Стильові трансформації в орнаментіці і формах опішнянських глиняних виробів. *Київська старовина*. 2010. № 1. С. 71—79.
105. Щербань А. Етнофестивальний рух в Опішні на початку XXI століття: досвід та перспективи. Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. Харків, 2021. С. 334—338.
106. Гринюк М.Н. *Декоративний народний розпис в інтер'єрі гуцульської хати (середина XIX-го — кінець XX-го століть)*: автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.06. Львів, 1997. 22 с.
107. Гринюк М. Роль традицій у професійному мистецтві. *Мистецькі студії '02: проблеми, дослідження, пости*. Косів, 2002. С. 35—39.
108. Гринюк М. Прорости косівського гончарювання. *Образотворче мистецтво*. 2004. № 2. С. 90—91.
109. Гринюк М. Косівська мальована кераміка в реаліях сьогодення. 20.05.2014. URL: <https://artkipdm.kosiv.org.ua/2014/05/20/989/>.
110. Гринюк М. *Образний світ Валентини Джуранюк*. Чернівці, 2013. 72 с.
111. Гринюк М. Косівська мальована кераміка. URL: <http://lib.knukim.edu.ua/proekti-biblioteki/proekt-skarbi-nacii/kosivska-malovana-keramika/>
112. Скаченко О.О., Гринюк М.М. *Косівська мальована кераміка як феномен української культури*. Серія «Скарби нації». Вип. 2. Київ: Видавничий центр КНУ-КиМ, 2016. 83 с. URL: <https://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Kosiv-Ceramics.pdf>.
113. Мамчур О. Від посуду і до кахелю: як виготовляють всевітньо відому косівську кераміку. 22.09.2022. URL: <https://pravda.if.ua/vid-posudu-i-do-kahelyu-yak-vygotovlyayut-vsesvitno-vidomu-kosivsku-keramiku/>.
114. Колос Г. Питання стильового спрямування навчального процесу на відділі художньої кераміки Косівського коледжу імені В.І. Касіяна. *Мистецькі студії'02*. Косів, 2002. С. 51—54.
115. Чіх-Книш Б. Роль Косівського осередку мистецької освіти у збереженні традиційних ремесел Гуцульщини. *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 469—477.
116. Овчаренко Л. *Гончарне шкільництво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894—1941)*: автореф. дис. ... д. іст. н.: 07.00.05. Львів, 2018. 38 с.
117. Слободян О. *Пістинська кераміка XIX — першої половини XX століття*. Косів, 2004. 152 с.
118. Кушнір О.В. *Косівська кераміка другої половини XX століття (типологія, художні особливості, персоналії)*: автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.06. Львів, 2010. 16 с.
119. Хром'як О. Особливості атрибутування косівських гончарних виробів другої половини XX століття. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2007. За ред. О. Пошивайла. Опішне: Українське Народознавство, 2011. Кн. III. Т. 2. С. 211—215.
120. Кушнір О. Типологія косівських мальованих полив'яних глиняних виробів другої половини XX століття. *МІСТ: мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2010. Вип. 7. С. 263—268.
121. Кушнір О. Рослинні елементи та мотиви в орнаментіці косівських мальованих полив'яних виробів другої половини XX століття. *Вісник ХДАДМ*. 2010. № 4. С. 109—115.
122. Кушнір О. Художні особливості косівських глиняних свічників другої половини XX століття. *Вісник ЛНАМ*. Вип. 33. С. 252—258.
123. Кушнір О. Художні образи анімалістики у творчості Ганни Хром'як. *Вісник ЛНАМ*. 2013. Вип. 24. С. 292—298.
124. Кушнір О. Роль відділу художньої кераміки Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва у збереженні й розвитку традицій виготовлення та декорування народної кераміки Гуцульщини. *Вісник ЛНАМ*. 2016. Вип. 30. С. 62—71.
125. Кушнір О. Косівська кераміка в сучасному побуті населення. *Українська керамологія: національний науковий щорічник*. За рік 2009. Кн. V. Т. 2. Опішне: Українське Народознавство, 2020. С. 275—277.
126. Кушнір О. Гончарська династія Совіздранюків (присвячується 80-річчю Надії Вербівської). URL: <http://art-kipdm.if.ua/2014/10/14/1028/>
127. Івашків Г. Кераміка двох поколінь родини Чорних: традиції і новаторство. *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 397—409. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.397>.
128. Баран Р., Олійник Н. Коломийське гончарство: народне і професійне. Сучасні акценти музейництва. Історія, здобутки, перспективи: матеріали науково-теоретичної конференції. Івано-Франківськ, 2018. С. 166—178.
129. Баран Р., Олійник Н. Її покликання — створювати красу. 12.03.2017. URL: <https://dzerkalo.media/news/ii-poklikannya-stvoryuvati-krasu>
130. Березка Л. Євгенія Петрівна Зарицька (1946—2006). 20.01.2021. URL: <https://ludyne.huculia.info/3676/>.
131. Чорний М. Історіографія дослідження косівської мальованої кераміки XXI століття. *Актуальні питання*

- гуманітарних наук. 2023. Вип. 67. Т. 2 С. 164—170. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-23>.
132. Данилейко В. Український лев при двох головах; Патриарх гончарного круга; Світовий розголос кераміки Китриша. *Народне мистецтво*. 2000. № 1—2. С. 16—17.
  133. Пелипейко І.А. Бейсюк Оксана Іванівна. *Енциклопедія сучасної України*. Т. 2. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. С. 430.
  134. Молинь В. Яскрава постать у косівській кераміці. 07.06.2018. URL: <https://ludyne.huculia.info/3258/>.
  135. Якель Р. Дивовижний світ Уляни Шкром'юк. 30.08.2019. URL: https://zn.ua/ukr/ART/divovizhniy-svit-keramiki-ulyani-shkrom-yuk-322148_.html.
  136. Джуранюк В. В кольорах моїх Карпат. *Народне мистецтво*. 2001. № 3—4. С. 24—26.
  137. Прохаська І. Авторська збірка кераміки Василя Стрипка в колекції НМНАП України. 2022. URL: https://www.pyrohiv.com/upload/product/1719878-400/file_66844d5c154f0.pdf.
  138. Перша Національна виставка-конкурс художньої кераміки «КерамПІК у Опішному!» (2 липня — 30 жовтня 2009): альбом-каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське народознавство, 2010. 208 с.: іл.
  139. Друга Національна виставка-конкурс художньої кераміки «КерамПІК у Опішному!» (2 липня — 31 жовтня 2010): альбом-каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське народознавство, 2011. 312 с.: іл.
  140. Третя Національна виставка-конкурс художньої кераміки «КерамПІК у Опішному!» (1 липня — 30 жовтня 2011): альбом-каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське народознавство, 2012. 312 с.: іл.
  141. Українське Бієнале художньої кераміки імені Василя Кричевського. 2017: каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське Народознавство, 2019. 168 с.: іл. URL: https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/biennale2017_web.pdf.
  142. Міжнародне Бієнале художньої кераміки імені Василя Кричевського. 2019: каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське Народознавство, 2021. 144 с.: іл. URL: <https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/mizhnarodne-biennale-khudozhnoi-keramiki-imeni-vasylia-krychevskoho-2019-kataloh-avtor-uporiadnyk-oles-poshyvajlo-kurator-biennale-j-poshukach-informatsijnykh-materialiv-svitlana-koniushenko-khudozhn/>.
  143. II Міжнародне Бієнале художньої кераміки імені Василя Кричевського. 2022: каталог / авт.-упоряд. О. Пошивайло. Опішне: Українське Народознавство, 2024. 208 с.: іл. URL: <https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/BIENNALE.pdf>.
  144. Марія Гринюк: каталог творчих робіт: кераміка / вступ. ст. Р. Баран. Чернівці-Косів, 2009. 20 с.
  145. Іванна Козак-Ділета. *Художня кераміка: альбом* / вступ. ст. В. Молинь. Косів, 2016. 23 с.
  146. Кераміка Ореста та Миколи Чорних / упоряд. Андрейканіч А.І. 2017. URL: https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/BlackCeramics_uartlib1.pdf.
  147. Невкрита Ж. Творчість Миколи Варвинського як продовження традицій опішненського гончарства. 12.07.2018. URL: <https://opishnya-gromada.gov.ua/news/20-29-15-12-07-2018/>.
  148. Міжнародний фестиваль гончарів «Не святі горшки ліплять» (Тернопіль, 2021). URL: <https://www.facebook.com/potteryfest>.
  149. Давимука С., Федулова Л. Цифровізація мистецтва як основний тренд розвитку культури. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття: антологія*. Упоряд. Р.М. Яців. Ч. 4. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2021. С. 149—164.
  150. Опішнянська кераміка: гончарна майстерня Шкурпель. URL: <https://www.shkurpela.in.ua/>.
  151. Іванна Козак-Ділета. Косівська майстриня традиційної гуцульської кераміки: майстер-класи, виготовлення та продаж. URL: <https://dileta.kosiv.biz/>.
  152. Бекетова І. Традиція косівської мальованої кераміки — відгомін віків. URL: <https://authenticukraine.com.ua/blog/tradicii-kosivskoi-malovanoi-keramiki>.
  153. Батирева І. Опішнянська кераміка. URL: <https://authenticukraine.com.ua/blog/opisnanskaa-keramika>.
  154. Косівська кераміка Ірини Серьогіної. 6TURL: 6Thttps://www.youtube.com/watch?v=qi8JR8h-DDA.
  155. Етніка: косівська мальована кераміка. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wBrd5q8DpIY>.
  156. Djordjević B. Traditional Pottery and Everyday Lifestyle in 21st Century Europe. 2016. URL: https://www.academia.edu/27367605/Traditional_Pottery_and_Everyday_Lifestyle_in_21st_Century_Europe_In_Ceramics_between_Change_and_Challenge_between_Past_and_Present_From_Baroque_until_Today_Museum_of_Applied_Art_Belgrade_2016_118_125.
  157. Navei N. Sociocultural Contexts of Charia Pottery Art. 2020. URL: <https://www.jaae.atagonline.org/navei-n-2020-sociocultural-contexts-of-chaira-pottery-art/>.
  158. Ozidede M. Ceramics at the Convergence at Art and Culture. DOI: 10.36348/gajhss.2025.v07i04.002.

REFERENCES

- Poshyvajlo, O. (2000). *The Pottery Capital of Ukraine: in Ukrainian it is «Opishne», not «Opishnya»*. Opishne [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (2019). About the Name of the Pottery Capital of Ukraine During the Second Quarter of the 18th —

- the early 20th century. *Ukrainian ceramology: the national scientific yearbook: for year 2018* (Book 13, vol. 2, pp. 266—294) [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (1990). Exhibition of Opishnia ceramics. *Folk Art and Ethnography*, 2, 89—93 [in Ukrainian].
- Mel'nyk, V. (1999). Praise for the Union of Hands. *Folk art*, 3—4, 26—29 [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (Ed.). (1999). Art Studies at the turn of the millennium. *Art Studies'99: a scientific collection* (Pp. 11—12) Lviv [in Ukrainian].
- Matolich, I. Ya. (2023). *From the history of Ukrainian art criticism: formation, leading figures, scientific institutions, educational institutions, modern problems*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Naiden, O.S. (1989). *Ornament of Ukrainian folk painting: origins, traditions, evolution*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Naiden, O.S. (1987). Artistic traditions and the individual factor in the work of artisan of decorative painting. *Folk Art and Ethnography*, 1, 62—67 [in Ukrainian].
- Selivachov, M. (1996). Honchar Readings on folk culture questions. *Folk Art and Ethnography*, 1, 55—59 [in Ukrainian].
- Selivachov, M. (Ed.). (1996). Foreword. *Ukrainian folk art in the concepts of international terminology* (primitive, folklore, amateur art, naive, kitsch...): Collective research on the materials of the Second Honchar readings (Pp. 9—10). Kyiv: Ivan Honchar Museum; Rodovid [in Ukrainian].
- Selivachov, M. (1998). To the typology of regressive and regenerative phenomena in folk art of the 20th century. *Regression and regeneration in folk art: Collective research on the materials of the Third Honchar readings* (Pp. 38—44). Kyiv: Ivan Honchar Museum; Rodovid [in Ukrainian].
- Selivachev, R. (1999). Modern art and folk creativity. *Folk art*, 3—4, 35 [in Ukrainian].
- Selivachov, M. (2005). *Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (1980). Traditions in folk art. *Fine arts*, 6, 9—11 [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (2002). Unity of the collective and the individual in the work of a folk artist. *Traditional and Personal in Art: Collective research on the materials of the Fourth Honchar Readings* (Pp. 26—30). Kyiv: Ivan Honchar Museum; Rodovid [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (2003). Modern decorative art of Ukraine — a new paradigm of the 20th century. *MIST: art, history, modernity, theory*, 1, 69—70 [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (2006). New approaches to the history of Ukrainian art of the 20th century. *MIST: art, history, modernity, theory*, 3, 145—165. Kyiv [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (Ed.). (2019). Foreword. Regression and regeneration in Ukrainian folk art in the context of globalization. In: Kara-Vasyleva T. *Contemporary Ukrainian decorative art: preserving national identity in the context of globalization: monograph*. Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine (Pp. 5—15, 18—53) [in Ukrainian].
- Danchenko, L. (1973). Innovation and tradition. *Fine Art*, 2, 27—29 [in Ukrainian].
- Danchenko, A.S., Nekrasova, M.A., & Makarov, K.A. (Eds.). (1982). Folk Artist and Some Questions of His Art. In: Nekrasova M.A., Makarov K.A. *Problems of Folk Art: collection of papers*. Moscow [in Russian].
- Chegusova, Z., & Yatsiv, R. (2019). Professional Art Ceramics of Ukraine in a time of Globalization: To the problem of saving national identity. In: Yatsiv R. (2021). *Ideas, Senses, Interpretations of the XX-th Century: anthology* (Part 4, pp. 263—281). Lviv [in Ukrainian].
- Shmagalo, R.T. (1992). *Pottery crafts of Ukraine in the late 19th — early 20th cc. (study of organizational and creative processes)*. Extended abstract of PhD dissertation (Art Studies). Moscow [in Russian].
- Shmagalo, R. (2001). Analysis of the artistic features of pottery works (in aspects of folk traditions and market demands). *Ukrainian ceramology: the national scientific yearbook* (Book 1, pp. 129—153). Opishne [in Ukrainian].
- Shmagalo, R. (2005). *Art education in Ukraine in the mid-19th — mid-20th cc: structuring, methodology, artistic positions*. Lviv: Ukrainian technologies [in Ukrainian].
- Shmagalo, R. (2012). Art Theory as a Process and as an Academic Discipline. *Art Studies'12* (Pp. 21—26). Lviv [in Ukrainian].
- Shmagalo, R. (2020). Decorative and applied arts: philosophical and educational foundations of development and modern challenges. *Bulletin of LNAA*, 44, 4—11 [in Ukrainian].
- Sklyarenko, G. (1996). On the Question of Folklorism in Contemporary Ukrainian Art. *Ukrainian folk art in terms of international terminology* (primitive, folklore, amateurism, naive, kitsch ...): Collective research on the materials of the Second Honchar readings (Pp. 261—264). Kyiv [in Ukrainian].
- Sklyarenko, G. (2019). Folklore culture in visions of modern Ukrainian art. *The Ethnology Notebooks*, 1 (145), 13—19 [in Ukrainian].
- Sakovych, I.V. (1985). Folk traditions in the modern ceramic trade. *Art crafts: theory and practice: collection of scientific papers*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Sakovych, I.V. (1975). *Folk traditions in Ukrainian art industry*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Varyvonchuk, A. (2020). *Ukrainian Artistic Crafts: Genesis, Historical Evolution, Current State and Trends*. Extended abstract of Doctoral dissertation (Art Studies). Kyiv [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O.M. (1993). *Ethnography of Ukrainian Pottery: Left-Bank Ukraine*. Kyiv [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, I. (2000). *Phenomenology of Pottery: Semiotic and Ethnological Aspects*. Opishne [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (1997). Art studies aspects of the theory of tradition. *The Ethnology Notebooks*, 2, 91—99 [in Ukrainian].
- Stankevych M.E. (2004). *Authenticity of Art: Questions of the theory of plastic arts*. Lviv [in Ukrainian].

- Stankevych, M. (2020). *Ethnoaesthetics. Philosophy of Folk Art*. Lviv [in Ukrainian].
- Fedorchuk, O. (2017). Ethnic art tradition concept of glass-beaded decoration in ukrainian national costume (Part 1). *The Ethnology Notebooks*, 3 (135), 566—578 [in Ukrainian].
- Fedorchuk, O. (2021). *Beaded Decoration of the Ukrainian Folk Costume: the Concept of the Ethnic Artistic Tradition (on the Materials from Northern Bukovyna, Western Podillya, Pokuttia and Hutsul region)*. Extended abstract of Dr. hist. sci. diss. (Ethnology). Lviv [in Ukrainian].
- Nykorak, O., Herus, L. & Kutsyr, T. (2025). Ukrainian modern ethnographic textile: artistic tradition development. *The Ethnology Notebooks*, 2 (182), 259—280 [in Ukrainian].
- Olzhych, O., & Yatsiv, R. (2012). Some Thoughts on Culture. (1941). In: Yatsiv R. *Ideas, Senses, Interpretations of the XX-th Century: anthology* (Part 2, pp. 183—184). Lviv [in Ukrainian].
- Kushnir, M., & Yatsiv, R. (2019). The Problem of a Living Tradition. (1978). In: Yatsiv R. *Ideas, Senses, Interpretations of the XX-th Century: anthology* (Part 3, pp. 236—244). Lviv [in Ukrainian].
- Kalynets, I., & Yatsiv, R. (2019). Idea and folk art. (1988). In: Yatsiv R. *Ideas, Senses, Interpretations of the XX-th Century: anthology* (Part 3, pp. 245—250). Lviv [in Ukrainian].
- Butnyk-Siverskyi, B.S. (1966). *Ukrainian Soviet Folk Art*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Skurativskiy, T.V. (1986). Pottery of Ukraine: Problems and Perspectives. *Folk Art and Ethnography*, 1, 89—92 [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (1988). *Ukrainian Pottery: Questionnaire Program for Researching Traditional Pottery and Collecting Ethnographic Materials*. Opishnia [in Ukrainian].
- Krutenko, N. (1989). Pottery of Ukraine: Past and Present. *Fine Art*, 5, 12—15 [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (1989). The First Republican Symposium of Pottery. *Fine Art*, 5, 10—12 [in Ukrainian].
- Kosmina, T. (1993). Role of earthenware in forming a present system of Ukrainian ethnic symbols. *Ukrainian Ceramics: Scientific Collection of the Bygonies* (Book 1, p. 32). Kyiv; Opishne [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu. (1993). Artistic heritage and modern creative practice in Ukrainian ceramics. *Ukrainian Ceramics: Scientific Collection of the Bygonies* (Book 1, p. 33). Kyiv; Opishne [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu.P. (1956). *Hutsul ceramics*. Kyiv [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu.P. (1966). *Kosiv ceramics*. Kyiv [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu.P. (Ed.), (1976). *Oleksa Bakhmatiuk. Album*. Kyiv [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu. (1998). *Pokuttia ceramics*. Opishne [in Ukrainian].
- Hudak, V. (2001). Ukrainian folk and professional ceramics as integral components of the social factors of the revival of spirituality. *Ukrainian ceramology: the national scientific yearbook* (Book 1, pp. 162—173). Opishne [in Ukrainian].
- Hudak, V. (2018). Modern ceramics grows ... from history and ethnography. *Fine Arts*, 3, 86—87 [in Ukrainian].
- Khanko, V.M. (2014, 2015). *Encyclopedia of the art of Poltava region: in 2 vol. Poltava* [in Ukrainian].
- Khanko, O. (2000). Genetic nature of tradition and innovation. *Folk art*, 1—2, 54—55 [in Ukrainian].
- Khanko, O. (2003). Professionalism and artistry. *Ukrainian Ceramological Magazin*, 2—3, 127—130 [in Ukrainian].
- Holubets', O. (1991). *Lviv ceramics*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Holubets', O. (1993). Ceramics traditions in potters' creativeness. *Ukrainian Ceramics: Scientific Collection of the Bygonies* (Book 1, pp. 56—59). Kyiv; Opishne [in Ukrainian].
- Holubets', O.M. (2001). *Between freedom and totalitarianism / The artist's milieu in Lviv in the second half of the 20 century*. Lviv [in Ukrainian].
- Holubets', O. (2012). *Art of the 20th century: the Ukrainian way*. Lviv [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (1993). Traditional and new features in modern Ukrainian potters' creativeness. *Ukrainian Ceramics: Scientific Collection of the Bygonies* (Book 1, pp. 30—31). Kyiv; Opishne [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (1996). On the question of the term «folk primitive». *Ukrainian folk art in the concepts of international terminology* (primitive, folklore, amateur art, naive, kitsch...): Collective research on the materials of the Second Honchar readings (Pp. 24—26). Kyiv: Ivan Honchar Museum; Rodovid [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2011). Ukrainian Pottery of the 20th — Early 21st cs.: Traditions, Innovations, Amateurism, Kitsch. *Ukrainian Art Studies: materials, investigations, review*, 11, 4—11 [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2021). Ukrainian potter as a creative person (basing on the materials from Opishne). *Ukrainian Ceramology: the national scientific yearbook: for year 2016* (Book XI, vol. I, pp. 66—127). Opishne [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2020). The creative work of modern ukrainian potters and the problems of the selling of earthenware. *Ukrainian Ceramology: the national scientific yearbook: for year 2009* (Book 5, Vol. 2, pp. 69—78) [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2021) Modern Traditional Pottery of Ukraine: Utilitarian and Decorative Functions. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 20 (23), 175—184. DOI: <https://doi.org/10.15407/mue2021.20.175> [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (1995). *Folk Ceramics from Opishnia (To the Problem of Traditions and Innovations in Folk Arts and Crafts)*: Extended abstract of PhD dissertation (Art Studies). Lviv [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2001). Potters of Opishnia 1930—1950s. Artisan production. *Folk Art*, 1—2, 42—45 [in Ukrainian].
- Klymenko, O. (2006). Vasyly' Omelianenko. *Folk Art*, 1—2, 41—43 [in Ukrainian].

- Klymenko, O. (2021). Oleksandr Shkurpela's Creative Works (to the Problem of Development of Traditions in Modern Pottery Craft). *Ukrainian Ceramology: national scientific yearbook: for year 2016* (Book XI, vol. I, pp. 771—787). Opishne [in Ukrainian].
- Information message from the National Museum-Reserve of Ukrainian Pottery. Retrieved from: <https://www.facebook.com/reel/25783475528016006> [in Ukrainian].
- Novytska, O.R. (2003). *The Ukrainian Folk Art of 1920s to 1980s: Interpretation, Evaluation, Refutation*. Extended abstract of PhD dissertation (Art Studies). Lviv [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (2007). Decorative and applied art. In *History of Ukrainian art: in 5th vol.* (Vol. 5, pp. 664—731). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Art Studies; Folklore Studies and Ethnology NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Kara-Vasyleva, T. (2007). Folk Art. In *History of Ukrainian art: in 5th vol.* (Vol. 5, pp. 828—851) Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Art Studies; Folklore Studies and Ethnology NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Klymenko, O., Serzhant, L. & Istomina, G. (2011). Pottery. In: *History of Decorative Art of Ukraine: in 5th vol.* (Vol. 4, pp. 121—160). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Holubets', O. (2011). Art ceramics (1960—1980s). *History of Decorative Art of Ukraine: in 5th vol.* (Vol. 5, pp. 373—381). Kyiv [in Ukrainian].
- Zinenko, T. (2008). Ceramics of Opishne in the second half of the 20th century as a component of ceramic history of Ukraine. *MIST: Art, history, modernity, theory*, 4—5, 114—120 [in Ukrainian].
- Zinenko, T.M. (2002). All-Ukrainian symposia of monumental ceramics in Opishne and modern pottery. *Traditional and personal in art: a collective study based on the materials of the Fourth Pottery Readings* (Pp. 309—312). Kyiv [in Ukrainian].
- Zinenko, T.N. (2014). *Symposia Art Pottery Ukraine late 20 — early 21 century as a phenomenon of modern culture*. Extended abstract of PhD dissertation (Theory and History of Culture). Kyiv [in Ukrainian].
- Herus, L. (2018). Motivation and the ways to the realization of the project «Ukrainian decorative art 1990—2020's: ethnic meaning of the creative practices». *The Ethnology Notebooks*, 2 (140), 305—309. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.305> [in Ukrainian].
- Scientific conference «Folk Art of the 21st Century». Retrieved from: https://ethnology.lviv.ua/novini/novina?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=32&cHash=35387ba349804236dd72d3ae23c62e51 [in Ukrainian].
- Motyl, R. (2011). *Ukrainian Smoked Ceramics of the 19th and early 21st Centuries. History. Typology. Artistic features*. Lviv: Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Motyl, R. (2015). To the history of Ukrainian folk ceramics from the middle 20th to early 21st century. *Bulletin of KSADA*, 8, 43—47. Retrieved from: <https://visnik.org.ua/pdf/v2015-08-07-motyl.pdf> (Last accessed: 1.03.2026) [in Ukrainian].
- Motyl, R. (2020). Pottery Ware of the Ukrainians of 1990—2020: Dialogue of Traditions and Modernity. *The Ethnology Notebooks*, 4 (154), 854—866. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2020.04.854> [in Ukrainian].
- Motyl, R., & Fedorchuk, O. (2024). Pottery of the Ukrainians in the Late 20th and Early 21st Centuries: The Preservation and Transformation of the Tradition. *The Journal of Ethnology and Culturology*, 35, 48—55. DOI: 10.52603/rec.2024.35.07
- Motyl, R. (2018). The traditional ceramics in the system of the artistic education (by the example of the Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts named after Vasyl Kasiyan of the Lviv National Academy of Arts). *The Ethnology notebooks*, 2 (140), 463—468. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.463> [in Ukrainian].
- Motyl, R. (2023). Ceramics of Kosiv in the 21st Century — Archaic Traditions and New Perspectives. *Cultural Heritage of Yesterday — Contribution to the Development of a Sustainable Society of Tomorrow* (Vol. V, pp. 434—440) DOI: 10.5281/zenodo.8397429. CZU: 738(477)“XXI” [in Ukrainian].
- Motyl, R., Milchevych, S., & Mygal, S. (2019). Pottery festivals in Ukraine — traditions, experiments. *Bulletin of LNAA*, 41, 88—94 [in Ukrainian].
- Skrypnyk, H., & Kara-Vasyleva, T. (Eds.) (2025). *Decorative Art of Ukraine: Folk and Professional, History and Modernity, Theoretical Understanding: Collective Monograph* (Book 1). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine. Retrieved from: https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2025/dekor_1.pdf (Last accessed: 1.03.2026) [in Ukrainian].
- Klymenko, O., Skrypnyk, H., & Kara-Vasyleva, T. (Eds.). (2019). Pottery art of Ukraine in the 9th—21st centuries. Evolution of stylistics. In: Skrypnyk H., Kara-Vasyleva T. *Decorative Art of Ukraine of the 9th—21st Centuries: Style Transformations, Artistic Interpretations, Pan-European Context* (Pp. 321—407). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Istomina, H., Skrypnyk, H., & Kara-Vasyleva, T. (Eds.). (2019). Ukrainian ceramics of the 21st century. Artists and folk masters. In: Skrypnyk H., Kara-Vasyleva T. *Decorative Art of Ukraine of the 9th—21st Centuries: Style Transformations, Artistic Interpretations, Pan-European Context* (Pp. 569—635). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Istomina, H., Kara-Vasyleva, T. (Ed.). (2019). Modern folk and professional art ceramics in Ukraine in the post-Soviet period: globalization and influences. In: Kara-Vasyleva T. *Contemporary Ukrainian decorative art: preserving national identity in the context of globalization: monograph* (Pp. 89—102). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine [in Ukrainian].

- Klymenko, O., Kara-Vasyleva, T. (Ed.). (2019). Traditional Ukrainian Pottery in the Context of Folk Art of the Independence Era. In: Kara-Vasyleva T. *Contemporary Ukrainian decorative art: preserving national identity in the context of globalization: monograph* (Pp. 104—132). Kyiv: M.T. Rylsky Institute of Fine Arts NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (2002). Pottery centers of Ukraine: from zenith to sunset. *Ukrainian Ceramological Magazin*, 4, 3—8 [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (2004). Pottery as the Indicator of Ethnic and Social Priorities. *Ukrainian Ceramological Magazine*, 4, 7—14 [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2011). Ceramological Short Stories of the Second CeramPEAK in Opishne! A Milestone in Establishing the Tradition. *The Second National Competitive Exhibition of Art Ceramics «The CeramPEAK in Opishne!» (July' 2 — October' 31.2010): Catalogue and Album* (Pp. 9—57). Opishne [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2019). Biennale as a Modern Vision of a Pottery Capital of Ukraine. *The Ukrainian Vasyl Krychevsky Biennale of Art Ceramics. 2017: catalogue* (Pp. 7—9). Opishne. Retrieved from: https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/biennale2017_web.pdf [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (2007). *The Ukrainian Academic Ceramology of 21st Century: Theory, History, Modern harvest, Future Progress* (Vol. 1). Opishne. Retrieved from: <https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/keram.pdf> [in Ukrainian].
- Metka, L. (2010). The current state of pottery in Hutsulshchyna and Pokuttia (based on materials from the ceramological expedition of the Institute of Ceramology — a branch of the Ethnology Institute NAS of Ukraine and the National Museum-Reserve of Ukrainian Pottery in Opishne). *Folk Art and Ethnography*, 6, 118—125 [in Ukrainian].
- Vizyr, N. (2020). The sale of modern Kosiv ceramics. *Ukrainian Ceramology: the national scientific yearbook: for year 2009* (Book 5, vol. 2, pp. 278—285). Opishne [in Ukrainian].
- Metka, L. (2019). *Pottery Craft of Opishne in the Names of His Craftsmen*. Opishne [in Ukrainian].
- Scherban', O. (2010). Eastern and Western Traditions of Transferring Professional Pottery Skills on the Example of Poltava and Ivano-Frankivsk Regions (Late 19th — Early 21st Century). *Bulletin of LNAA*, 21, 26—33 [in Ukrainian].
- Scherban', O. (2010). Stylistic transformations in ornamentation and forms of Opishnia clay products. *Kyiv Antiquity (Kyivs'ka Starovyna)*, 1, 71—79 [in Ukrainian].
- Scherban', A. (2021). Ethno-festival movement in Opishne at the beginning of the 21st century: experience and prospects. Traditional culture in the context of globalization: holidays and celebrations. Materials of the scientific and practical conference with international participation (Pp. 334—338). Kharkiv [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M.N. (1997). *Decorative Folk Painting in Hutsul Chata Interior (middle of the XIX c. — ending of the XX c.)*. Extended abstract of PhD dissertation (Art Studies). Lviv [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M. (2002). The role of traditions in professional art. *Art studios' 02: problems, research, figures*, 2, 35—39 [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M. (2004). Sprouts of Kosiv pottery. *Fine art*, 2, 90—91 [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M. (2014). Kosiv painted ceramics in today's realia. Retrieved from: <https://artkipdm.kosiv.org.ua/2014/05/20/989/> [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M. (2013). *Valentyna Dzhuranyuk. Visual Thinking*. Chernivtsi: Druk-Art [in Ukrainian].
- Hrynyuk, M. (2017). Kosiv Painted Ceramics. Retrieved from: <http://lib.knukim.edu.ua/proekti-biblioteki/proekt-skarbi-nacii/kosivska-malovana-keramika/> [in Ukrainian].
- Skachenko, O.O. & Hrynyuk, M.M. (2016). *Kosiv Painted Ceramics as a Phenomenon of Ukrainian Culture* (Series «Treasures of the Nation» (Issue 2). Kyiv. Retrieved from: <https://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Kosiv-Ceramics.pdf> [in Ukrainian].
- Mamchur, O. (2022, 22.09). From dishes to tiles: how world-famous Kosiv ceramics are made. Retrieved from: <https://pravda.if.ua/vid-posudu-i-do-kahelyu-yak-vygotovlyayut-vsivitno-vidomu-kosivsku-keramiku/> [in Ukrainian].
- Kolos, G. (2002). Questions of the Stylistic Direction of the Educational Process at the Department of Art Ceramics of the Kosiv College named after V. Kasiyan. *Art Studios' 02* (Pp. 51—54). Kosiv [in Ukrainian].
- Chikh-Knysh, B. (2018). The role of Kosiv center of art education in the preservation of traditional crafts of Hutsulshchyna. *The Ethnology notebooks*, 2 (140), 469—477. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.469> [in Ukrainian].
- Ovcharenko, L.M. (2018). *Pottery schools as determinants of Ukrainian traditional pottery creative development (1894—1941)*. Extended abstract of Dr. hist. sci. diss. (Ethnology). Lviv [in Ukrainian].
- Slobodyan, O. (2004). *Pistyn ceramics of the 19th — first half of the 20th cc.* Kosiv; Chernivtsi [in Ukrainian].
- Kushnir, A.V. (2010). *Kosiv ceramics of the second half of the 20th century (typology, artistic and stylistic peculiarities, and personalities)*. Extended abstract of PhD dissertation (Art Studies). Lviv [in Ukrainian].
- Khromyak, A., & Poshyvajlo, O. (Ed.). (2011). The Peculiarities of the Attribution of the Kosiv Earthenware of the Late 20th Century. In: Poshyvajlo O. *Ukrainian Ceramology: the national scientific yearbook: for the year 2007* (Book III, vol. 2, pp. 211—215) [in Ukrainian].
- Kushnir, O. (2010). Typology of painted glazed earthenware of Kosiv of the second half of the 20th century. *MIST: Art, history, modernity, theory*, 7, 263—268 [in Ukrainian].
- Kushnir, A.V. (2010). Plant elements and motifs in the ornaments of painted glazed earthenware of Kosiv of the second half of the 20th century. *Bulletin of KSADA*, 4, 109—115 [in Ukrainian].

- Kushnir, O. (2017). Artistic Peculiarities of Kosiv Clay Candelsticks of the Second Half of the 20th Century. *Bulletin of LNAA*, 33, 252—258 [in Ukrainian].
- Kushnir, O. (2016). The role of the Department of Art Ceramics of Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts in the preservation and development of traditions of making and decorating ceramics Hutsul folk. *Bulletin of LNAA*, 30, 62—71 [in Ukrainian].
- Kushnir, O. (2020). The Kosiv Ceramics in the Modern Everyday Life of the Inhabitants. *Ukrainian Ceramology: the national scientific yearbook: for year 2009* (Book 5, vol. 2, pp. 275—277). Opishne [in Ukrainian].
- Kushnir, O. (2014). The Sovizdranyuks dynasty of potters (dedicated to Nadia Verbiivska's 80th anniversary). Retrieved from: <https://artkipdm.kosiv.org.ua/2014/10/14/1028/> (Last accessed: 1.03.2026) [in Ukrainian].
- Ivashkiv, H. (2018). Ceramics of two generations of Chornyi's family: traditions and innovations. *The Ethnology Notebooks*, 2 (140), 397—409. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.02.397> [in Ukrainian].
- Baran, R., & Oliynyk, N. (2018). Kolomyia pottery: folk and professional. Retrieved from: <https://www.ifkm.if.ua/K%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%BA%D0%B0.pdf> [in Ukrainian].
- Baran, R., & Oliynyk, N. (2017). Her calling is to create beauty. Retrieved from: <https://dzer.kalo.media/news/ii-poklikannya-stvoryuvati-krasu> [in Ukrainian].
- Berezka, L. (2021, 20.01). Yevheniia Petrivna Zaryts'ka (1946—2006). Retrieved from: <https://ludyne.huculia.info/3676/> [in Ukrainian].
- Chornyi, M. (2021). Artistic and stylistic features of creative searches of masters of Kosiv painted ceramics. *Current Issues of the Humanities* (Issue 45, vol. 2, pp. 55—61). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/45-2-9> [in Ukrainian].
- Chornyi, M. (2023). The historiography of the study of the painted ceramics of Kosiv of the 21st century. *Current Issues of the Humanities* (Issue 67, vol. 2, pp. 164—170). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-23> [in Ukrainian].
- Danylejko, V. (2000). Ukrainian lion with two heads. Patriarch of the pottery circle. World fame of Kytrysh ceramics. *Folk Art*, 1—2, 16—17 [in Ukrainian].
- Pelypejko, I.A. (2003). Bejsiuk Oksana Ivanivna. *The Encyclopedia of Modern Ukraine* (Vol. 2, p. 430). Kyiv: Institute of Encyclopedic Research NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Molyn, V. A (2018, 07.06). bright figure in Kosiv ceramics. Retrieved from: <https://ludyne.huculia.info/3258/> (Last accessed: 10.02.2026) [in Ukrainian].
- Yakel', R. (2019, 30.08). *The Wonderful World of Uliana Shkromyuk*. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/ART/di-vovizhniy-svit-keramiki-ulyani-shkrom-yuk-322148_.html (Last accessed: 16.02.2026) [in Ukrainian].
- Dzhuraniuk, V. (2001). In the colours of my Carpathians. *Folk Art*, 3—4, 24—26 [in Ukrainian].
- Prokhats'ka, I. (2022). Author's collection of ceramics by Vasyl Strypko in the collection of the National Museum of Folk Architecture and Folkways of Ukraine. Retrieved from: https://www.pyrohiv.com/upload/product/1719878400/file_66844d5c154f0.pdf (Last accessed: 10.02.2026) [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2010). *The First National Competitive Exhibition of Art Ceramics CeramPeak in Opishne! (July 2 — October 30, 2009): a catalogue album*. Opishne: Ukrainian Ethnology [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2011). *The Second National Competitive Exhibition of Art Ceramics CeramPEAK in Opishne (July 2 — October 31, 2010): album and catalogue*. Opishne: Ukrainian Ethnology [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2012). *The Third National Competitive Exhibition of Art Ceramics CeramPEAK in Opishne (July 1 — October 30, 2011): album and catalogue*. Opishne: Ukrainian Ethnology [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2021). *The International Vasyl Krychevsky Biennale of Art Ceramics. 2019: catalogue*. Opishne: Ukrainian Ethnology. Retrieved from: <https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/mizhnarodne-biennale-khudozhnoi-keramiky-imeni-vasylia-krychevskoho-2019-kataloh-avtor-uporiadnyk-oles-poshyvajlo-kurator-biennale-j-poshukach-informatsijnykh-materialiv-svitlana-koniushenko-khudozhn/> (Last accessed: 1.03.2026) [in Ukrainian].
- Poshyvajlo, O. (Ed.). (2024). *The 2nd Vasyl Krychevsky International Biennale of Art Ceramics. 2022: catalogue*. Opishne: Ukrainian Ethnology. Retrieved from: <https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/BIENNALE.pdf> (Last accessed: 1.03.2026) [in Ukrainian].
- Baran, R. (Ed.). (2009). *Maria Hryniuk: catalog of creative works: ceramics*. Chernivtsi; Kosiv [in Ukrainian].
- Molyn', V. (Ed.). (2016). *Ivanna Kozak-Dileta. Art Ceramics: album*. Kosiv [in Ukrainian].
- Andrejkanich, A.I. (Ed.). (2017). *Ceramics of Orest and Mykola Chornyi's*. Retrieved from: https://knigozbirnia.opishne-museum.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/BlackCeramics_uartlib1.pdf (Last accessed: 2.03.2026) [in Ukrainian].
- Nevkryta, Zh. (2018, 12.07). The work of Mykola Varvinsky as a continuation of traditions of Opishne pottery. Retrieved from: <https://opishnya-gromada.gov.ua/news/20-29-15-12-07-2018/> (Last accessed: 12.03.2026) [in Ukrainian].
- International Potters' Festival «These are not Saints Who Make the Pots». Ternopil'. Retrieved from: <https://www.facebook.com/potteryfest> [in Ukrainian].
- Davymuka, S., Fedulova, L., & Yatsiv, R. (2020). Digitalization of Art as the Main Trend of Cultural Development. In: Yatsiv R. (2019). *Ideas, Senses, Interpretations of the XX-th Century: antology* (Part 4, pp. 149—164). Lviv [in Ukrainian].
- Opishnya ceramics: Shkurpel's pottery workshop. Retrieved from: <https://www.shkurpela.in.ua/> (Last accessed: 2.03.2026) [in Ukrainian].

- Ivanna Kozak-Dileta. Kosiv craftswoman of traditional Hut-sul ceramics: master classes, production and sale. Retrieved from: <https://dileta.kosiv.biz/> (Last accessed: 2.02.2026) [in Ukrainian].
- Beketova, I. (2021). The tradition of hand-drawn ceramics of Kosiv — the echo of centuries. Retrieved from: <https://authenticukraine.com.ua/en/blog/tradicii-kosivskoi-malovanoi-keramiki> (Last accessed: 19.3.2026).
- Baturieva, A. (2021). Opishnia ceramics. Retrieved from: <https://authenticukraine.com.ua/en/blog/opisnanskaa-keramika> (Last accessed: 19.3.2026).
- Kosiv ceramics by Iryna Ser'ohina. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=qi8JR8h-DDA> (Last accessed: 12.03.2026) [in Ukrainian].
- Ethnicity: Kosiv painted ceramics. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=wBrd5q8DpIY> (Last accessed: 12.03.2026) [in Ukrainian].
- Djordjevic, B. (2016). Traditional Pottery and Everyday Lifestyle in 21st Century Europe. Retrieved from: https://www.academia.edu/27367605/Traditional_Pottery_and_Everyday_Lifestyle_in_21st_Century_Europe_In_Ceramics_between_Change_and_Challenge_between_Past_and_Present_From_Baroque_until_Today_Museum_of_Applied_Art_Belgrade_2016_118_125
- Navei, N. (2020). Sociocultural Contexts of Charia Pottery Art. Retrieved from: <https://www.jaae.atagonline.org/navei-n-2020-sociocultural-contexts-of-chaira-pottery-art/>.
- Ozidede, M. (2025). Ceramics at the Convergence at Art and Culture. DOI: 10.36348/gajhss.2025.v07i04.002

Received: 23.04.2026

Accepted: 20.06.2026

Published: 23.09.2026